

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı**

**KIRGIZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ
KELİME EŞ DEĞERLİĞİ**

**Hazırlayan
Yasemin YALIN**

**Danışman
Prof. Dr. Mehmet AYDIN**

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2011

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı**

**KIRGIZ TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ
KELİME EŞ DEĞERLİĞİ**

**Hazırlayan:
Yasemin YALIN**

**Danışman:
Prof. Dr. Mehmet AYDIN**

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2011

KABUL VE ONAY

Yasemin YALIN tarafından hazırlanan *Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Kelime Eş Değerliği* başlıklı bu çalışma, 26.01.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Vahit TÜRK

Üye: Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Üye: Yrd. Doç. Dr. İlknur KARAGÖZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

— / — / —

Prof. Dr. Memduh ERKİN

Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans/Doktora tezinde ya da Sanatta Yeterlik çalışmasında, proje aşamasından sonuçlanmasına kadarki süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

20 /02/2011

Yasemin YALIN

ÖZET

Öğrencinin Adı-Soyadı	Yasemin YALIN
Anabilim Dalı	Türkçe Eğitimi
Danışmanın Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mehmet AYDIN
Tezin Adı	Kırgız Türkçesi İle Türkiye Türkçesi Arasındaki Kelime Eş Değerliği

Bu çalışmada Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki kelime eş değeriği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında yaşanan aktarma problemlerini göstermek amacıyla kelime eş değeriğine örnekler verilmiştir. Bu sebeple bu konuyla ilgili sözlükler taranarak, son yıllarda yazılan makaleler, tezler ve eserler incelenerek söz konusu lehçeler arasındaki aktarma problemleri değerlendirilmiştir.

Türkiye Türkçesi konuşurlarına Kırgızca'yı, Kırgızca konuşurlarına da Türkiye Türkçesini öğretirken eş değeriğler önemli bir işlevi yerine getirirler. Çünkü lehçeler arasında kelimelerin örtüşmesi dil öğretiminde önemli rol oynar.

Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında anlam bakımından eş değeri kelimelemlerin yanında yalancı eş değeri durumuna gelen kelimelemlerin de olduğu ve bunlara dikkat edilmezse lehçeler arası aktarmada sorunlar yaşanacağı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler

Kırgız Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Kelime Eş Değeriği, Tam Eş Değeriğ, Yalancı Eş Değeriğ.

ABSTRACT

Student's Name and Surname	Yasemin YALIN
Department's Name	Education of Turkish
Name of the Supervisor	Prof. Dr. Mehmet AYDIN
Name of the Thesis	Equivalence of wording between Kyrgyz Turkish and Turkey Turkish

The equivalence of wording between Turkey Turkish and Kyrgyz Turkish-included in the group of Northwest Kipchak-was evaluated in this research.

We gave examples of wording equivalence in order to demonstrate the transfer problems between Kyrgyz Turkish and Turkey Turkish. For this reason, related dictionaries, recent articles, thesis and books were searched in the field of transfer problems between these dialects.

Equivalences have important functions while educating Kyrgyz to Turkey Turkish speakers and Turkey Turkish to Kyrgyz speakers. Because, correspondence of words among dialects has an important role for language teaching.

We detected that there are also some words becoming pseudo equivalent beside the equivalent words and if they are not handled cautiously, transfer problems between dialects may emerge.

Key Words: Kyrgyz Turkish, Turkey Turkish, Word Equivalence, Absolute Equivalence, Pseudo Equivalence.

ÖNSÖZ

Dilbilimciler son yayımlarda 6500–6700 dilden söz ediyorlar. Ancak dilciler arasında hangi iletişim sisteminin dil, hangi iletişim sisteminin lehçe sayılması gerektiği konusunda birlik yoktur. Bu Türk lehçeleri/dilleri bağlamında da böyledir. Dilbilimciler Kırgızca'yı ve Türkiye Türkçesini iki lehçe sayıyorlar. Yeni bir dil/lehçe öğrenirken karşılaşılan zorluklar ile bu lehçeler arasındaki aktarma problemleri tam olarak çözülememiştir. Çünkü her lehçenin kendine özgü bir kelime hazinesi vardır. Bu kelime hazineleri kaynak lehçenin bir metnini hedef lehçeye aktarırken sorunlar çıkarır. Bu sorunlardan biri de “ kelime eş değeri” sorundur.

“Kelime eş değeri” terimiyle, iki ayrı lehçede bulunan kelimelerin birbirlerine “kavram alanı” bakımından denk olma durumu ifade edilmektedir (Uğurlu, 2004: 29). Bu tanıma göre yeni bir lehçe öğrenirken kişinin kelime bilgisinin yeterli olması gerekmektedir. Kişilerin dil öğrenirken en çok zorlandıkları nokta, temel anlam dışında kullanılan kelimelerin anlaşılabilmesidir. Bu da lehçeler arası aktarmaların tam olarak yapılabilmesini zorlaştırır. Çünkü lehçeler arasında yapılacak aktarmaların anlaşılabilir olması kaynak lehçedeki bir kelimenin hedef lehçedeki eş değerinin bilinmesine bağlıdır.

Bu çalışmada Kuzey-Batı Kıpçak grubu içerisine giren Kırgız Türkçesi ile Oğuz grubu içerisine giren Türkiye Türkçesi arasındaki kelime eş değeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan kelimeler, K. K. Yudahin'in Kırgız Sözlüğü ve Gülzura Cumakunova'nın Türkçe-Kırgızca Sözlüğü'nden alınmıştır. Çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Giriş bölümünü oluşturan kısımlar problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, kapsam ve sınırlılıklar, araştırmanın temel kavramları, araştırmanın yöntemi, ilgili kaynaklar, veri toplama ve verilerin çözümlenmesidir. Araştırmanın temel kuramları adlı bölümde konu kısaca tekrar açıklanmış ve konuyla ilgili şu başlıklara değinilmiştir: Eş değeri ile ilgili çalışmalar, tam eş değeri, yalancı eş değeri, kısmî yalancı eş değeri, tam yalancı eş değeri, eş değeri ve dil öğretimi, Türk lehçeleri arasındaki kelime eş değeri, Kırgız Türkçesi ve alfabesi ile Türkiye Türkçesi'dir. İnceleme kısmında ise

tam eş değerlikler adı altında sayılar, akrabalık adları, tabiatla ilgili kelimeler, hayvan adları, organ adları, temel renkler soru kelimeleri, meslek adları, günler, zaman adları, aylar, mevsimler, yönler, kültür kelimeleri, kıyafet adları, sebzeler ve meyveler, zamirler, sıfatlar ve zarflar, edatlar ve bağlaçlar, temel filler; yalancı eş değerlikler adı altında ise akrabalık adları, tabiatla ilgili kelimeler, organ adları, temel renkler, zaman adları, sıfatlar ve zarflar, edatlar ve bağlaçlar, temel filler açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonunda, araştırmaya kaynaklık eden Kırgız Türkçesi metinlerinden bazıları da eklenmiştir.

Çalışmam boyunca benden bilgisini, tecrübesini ve değerli zamanını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mehmet AYDIN'a ve çalışmam süresince bana yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. İlknur KARAGÖZ'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Yasemin YALIN

Samsun, 2011

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	viii

GİRİŞ

Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı.....	2
Araştırmanın Önemi.....	2
Kapsam ve Sınırlılıklar.....	2
Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımlar).....	3
Araştırmanın Yöntemi.....	3
İlgili Kaynaklar.....	4
Veri Toplama.....	5
Verilerin Çözümlemesi.....	5

I. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TEMEL KURAMLARI

I. 1. KONU.....	6
I. 1. 1. Eş Değerlik Sorunu ile İlgili Çalışmalar.....	6
I. 1. 1. 2. Tam Eş Değerlikler.....	8
I. 1. 1. 3. Yalancı Eş Değerlikler.....	9
I. 1. 1. 3. 1. Kısmî Yalancı Eş Değerlikler.....	10
I. 1. 1. 3. 2. Tam Yalancı Eş Değerlikler.....	11
I. 1. 1. 4. Eş Değerlikler ve Dil Öğretimi.....	11
I. 1. 1. 5. Türk Lehçeleri Arasındaki Kelime Eş Değerlikleri.....	14

I. 1. 1. 6. Kırgız Türkçesi.....	15
I. 1. 1. 6. 1. Kırgız Alfabeti.....	18
I. 1. 1. 7. Türkiye Türkçesi.....	19

II. BÖLÜM: İNCELEME

II. 1. TAM EŞ DEĞERLİKLER.....	22
II. 1. 1. Sayılar (Sandar).....	22
II. 1. 2. Akrabalık Adları (Tuugan Attarı).....	22
II. 1. 3. Tabiatla İlgili Kelimeler (Tabiyatka Tiyeşesi Bar Sözdör)	24
II. 1. 4. Hayvan Adları (Ayban Attarı).....	25
II. 1. 5. Organ Adları (Organ Attarı).....	27
II. 1. 6. Temel Renkler (Negiz Tüstör).....	28
II. 1. 7. Soru Kelimeleri (Suroo Sözdörü).....	29
II. 1. 8. Meslek Adları (Kesip Attarı).....	29
II. 1. 9. Günler (Kündör).....	31
II. 1. 10. Zaman Adları (Kündün Ubaktarı).....	32
II. 1. 11. Aylar (Aylar).....	33
II. 1. 12. Mevsimler (Mezgilder).....	34
II. 1. 13. Yönler (Bağıt / Cak / Tarap).....	34
II. 1. 14. Kültür Kelimeleri (Madaniyat Sözdörü).....	35
II. 1. 15. Kıyafet Adları (Tışkı Körünüş Attarı).....	39
II. I. 16. Sebzeler ve Meyveler (Caşılçalar cana Cemışter).....	40
II. 1. 17. Zamirler (At Atoçtor).....	42
II. 1. 17. 1. Şahıs Zamirleri.....	42
II. 1. 17. 2. -e Hali.....	42
II. 1. 17. 3. -i Hali.....	43
II. 1. 17. 4. Bulunma Hali.....	43
II. 1. 17. 5. Çıkma Hali.....	43
II. 1. 17. 6. İyelik Eki.....	43
II. 1. 17. 7. Belirsiz Zamirler.....	44

II. 1. 17. 8. İşaret Zamirleri.....	44
II. 1. 18. Sıfatlar ve Zarflar (Sın Atooçtor cana Taktooçtor).....	44
II. 1. 19. Edatlar ve Bağlaçlar (Candooçtor cana Baylamtalar).....	47
II. 1. 20. Temel Fiiller (Negiz Etişter).....	47
II. 2. YALANCI EŞ DEĞERLİKLER.....	74
II. 2. 1. Akrabalık Adları (Tuugan Attarı).....	74
II. 2. 2. Tabiatla İlgili Kelimeler (Tabiyatka Tiyeşesi Bar Sözdör).	74
II. 2. 3. Organ Adları (Organ Attarı).....	75
II. 2. 4. Temel Renkler (Negiz Tüstör).....	76
II. 2. 5. Zaman Adları (Kündün Ubaktarı).....	76
II. 2. 6. Sıfatlar ve Zarflar (Sın Atooçtor cana Taktooçtor).....	76
II. 2. 7. Edatlar ve Bağlaçlar (Candooçtor cana Baylamtalar).....	77
II. 2. 8. Temel Fiiller (Negiz Etişter).....	77
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	107
EKLER.....	112

KISALTMALAR

- Ar.** : Arapça
Az. : Azerice
Başk. : Başkurtça
Fr. : Fransızca
Kaz. : Kazakça
Kırg. : Kırgızca
Özb. : Özbekçe
Tat. : Tatarca
TDK: Türk Dil Kurumu
Ttü. : Türkiye Türkçesi
Türkm. : Türkmence
Uyg. : Uygurca
Ss. : Sayfa sayısı

GİRİŞ

Problem Durumu

Türk dilinin birçok yaşayan lehçesi vardır. Bu lehçelerin konuşurlarının birbirleriyle gerek sözlü gerekse yazılı olarak, hemen iletişim kurabilmeleri zordur. Bu lehçeler arasındaki aktarma sorunları da tam olarak çözülememiştir. Çünkü her lehçenin kendine özgü kelime hazinesi vardır. Kelime hazinelerinin farklılığı sebebiyle kaynak lehçeyi hedef lehçeye aktarırken sorunlarla karşılaşmaktadır. Lehçeler arasındaki aktarma sorunlarının çözülmesi açısından eş değerlik önemlidir.

Başarılı bir aktarma yapabilmek için özellikle kelimelerin temel anlamının dışındaki kullanımlarını da iyi bilmek gerekir. Bunlar arasındaki ayrımın iyi bilinmemesi durumunda aktarmada ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye Türkçesindeki *kol* kelimesi Kırgız Türkçesindeki *kol* kelimesiyle ses bakımından aynı olduğu halde karşıladıkları kavramlar açısından örtüşmez. Çünkü Kırgız Türkçesinde bu kelime, organ ismi olarak geçen “el” kavramıyla “kol” kavramını karşılamaktadır. Türkiye Türkçesinde ise “el” kavramını karşılayan farklı bir kelime kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra bu kelimenin yan anlamları Türkiye Türkçesinde oldukça fazladır. Türkiye Türkçesinde *kapının kolu*, Kırgız Türkçesinde *eşiktin tutkası*; Türkiye Türkçesinde *nehirin kolu*, Kırgız Türkçesinde *darıyanın kuyması* olarak geçmektedir. Yine Türkiye Türkçesinde yer alan *buz* kelimesi Kırgız Türkçesindeki *muz* kelimesine karşılıktır. Yazılışlarında ses değişikliği vardır; ama anlam açısından aynı kavramları karşılamaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Kırgız Türkçesindeki *muz* kelimesi, Türkiye Türkçesinde bir meyve türünün karşılığı olan “muz” kelimesinin ses yapısı bakımından aynı olmasıdır. Fakat anlam yönünden tamamen farklıdır.

Bu örneklere göre, lehçeler arasındaki kelimelerin ses yönünden benzerlikler gösterdikleri halde, anlam yönünden, karşıladıkları kavramlar açısından farklılıklar oluşmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Kelime eş değeri konusunda Türkiye’de yeterince çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu konudaki çalışmaların çoğu makale türündendir. Uzak iki lehçe grubuna kelime eş değeri açısından bakıldığında anlam yönünden problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Çünkü kaynak lehçedeki bir kelimenin temel anlamı hedef lehçede aynı olmasına rağmen yan anlamlarında değişiklikler görülebilmektedir. Yine ses yönünden baktığımızda kaynak lehçedeki bir kelime hedef lehçede de var olmasına rağmen anlamlarının tamamen farklı olduğunu görülür. Bu çalışmayla iki farklı lehçe grubunda yer alan Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi arasındaki eş değeri kelimeler tespit edilerek, dil öğretiminde ve metin aktarmada yaşanan anlam kargaşalarının önlenmesine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Türk lehçelerinin hepsinin aynı kökten geldiği, aralarında fonetik, morfolojik, leksik ve sentatik pek çok ortaklığın bulunduğu bilinmektedir. Hal böyleyken geçen zaman göstermiştir ki, lehçeler arası aktarma çok da kolay bir iş değildir. Bir takım özel hususların bilinmemesi ya da dikkate alınmaması ortaya ciddi yanlışların çıkmasına sebep olmuştur. (Ersoy, 2007: 60)

Bu noktalardan hareketle Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki kelime eş değerliğine önem verilmelidir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma Oğuz grubu Türk lehçelerinden biri olan Türkiye Türkçesi ile Kıpçak grubu Türk lehçelerinden biri olan Kırgız Türkçesi arasındaki kelime eş değeriyle sınırlıdır. Bu lehçelerden Türkiye Türkçesi kaynak lehçe, Kırgız Türkçesi ise hedef lehçe olarak kabul edilmiştir. Eş değeri açısından incelenen verilerin tespitinde şu sözlükler kullanıldı:

- AKSU, Nurettin - IŞIK, Ayfer (1997), **Türkiye Türkçesi-Kırgız Türkçesi Sözdüğü**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul

- CUMAKUNOVA, Güلزura (2005), **Türkçe - Kırgızca Sözlük**, Kırgızistan - Türkiye Manas üniversitesi Yayınları, Bişkek
- **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I-II** (1991), Kültür Bakanlığı, Ankara
- **Türkçe Sözlük** (2005), TDK Yayınları, Ankara
- YUDAHİN, K.K. (1981), **Kırgız Sözlüğü 1-2** (aktaran Abdullah Taymas), TDK Yayınları, Ankara

Araştırmanın Temel Kavramları (Tanımları)

Kırgız Türkçesi:

Resmi kayıtlarda adı M.Ö. 201 yılından itibaren geçmeye başlayan ve en eski Türk yazıtlarından Yenisey yazıtlarıyla doğrudan doğruya bağlantılı olduğu sanılan Kırgızca, kendisinin bu uzun ve çetin tarihinden dolayı Türkolojide özel bir yere sahiptir. Yazı diline kavuştuğu son yüz yıl içerisinde Kırgız dilinde gramer, söz varlığı, terminoloji, diyalektoloji, leksikografi gibi tüm alanlarda kayda değer araştırmalar yapılmış, ilmi çalışmalar ders kitapları ve sözlükler yayımlanmıştır. (Cumakunova, 2005: 17)

Bugün Kırgız nüfusunun büyük çoğunluğu Kırgız Türkçesi konuşmaktadır. Kırgızistan'ın Rusçayla birlikte iki resmi dilinden biridir. Güney Kırgızistan'da Özbek Türkçesi öğretim dili olarak kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesi: Türk dilleri ailesi'nin Oğuz Grubu'nda yer almaktadır. Farklı lehçelere ayrılmış bir dildir.

Kelime Eş Değerliği: İki ayrı lehçede bulunan kelimelerin birbirlerine “kavram alanı” bakımından denk olma durumu ifade edilmektedir. (Uğurlu, 2004: 29)

Araştırmanın Yöntemi

Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi arasındaki kelime eş değeri tespit edilirken her iki lehçeye ait sözlüklerden yararlanıldı. Türkiye Türkçesi kaynak lehçe, Kırgız Türkçesi hedef lehçe olarak ele alındı ve Kırgız Türkçesine ait sözlükler tarandı. Daha sonra çalışmaya kolaylık sağlaması açısından tespit edilen kelimeler farklı gruplar

altında Türkçe ve Kırgızca olarak alfabetik sıraya göre sıralandı. Kelime eş değeriği terimi ve bunun içerisinde yer alan *tam eş değeriği* ile *yalancı eş değeriği* konuları kapsamlı bir şekilde açıklandı ve Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi hakkında bilgi verildi.

Tezin inceleme bölümünde iki lehçe arasındaki kıyaslanan kelimeler tam eş değeriği ve yalancı eş değeriği şeklinde ikiye ayrılarak oluşturuldu.

Çalışmanın sonunda, elde edilen veriler maddeler halinde gösterildi ve iki lehçe arasındaki kelime eş değeriği konusunun daha iyi kavranabilmesi için Kırgız Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarma metinlere yer verildi.

İlgili Kaynaklar

Bu araştırmayla ilgili olarak tespit edilen çalışmalar şunlardır:

“Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değeriği” adlı makalede kelime eş değeriğinin anlamı üzerinde durulmuştur. Kelime eş değeriğine farklı lehçelerden örnekler verilerek konu derinlemesine açıklanmaya çalışılmıştır. (Uğurlu, 2004)

“Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş değeriği” adlı makalede lehçeler arasındaki aktarma problemlerine değinilmiştir. Bu problemlerin çözümlenmesinde Çuvaş Türkçesi açısından yaklaşmıştır. (Ersoy, 2007)

“Tarihi Metinleri Aktarma Problemleri – Dede Korkut Oğuznameleri ve Türkiye Türkçesinde Yapılmış Aktarmaları Üzerine Kelime Düzeyinde Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde Dede Korkut Oğuznameleri örneği üzerinden Türkçenin tarihî metinlerinin aktarılmasıyla ilgili karşılaşılan problemler açıklanmaya çalışılmıştır. (Denizer, 2007)

“Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” adlı makalede Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında ortak kelimelerin anlam kaymaları örnekler verilerek incelenmiştir. (Akbaba, 2007)

Fatih Kirişçiöğlü, “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler” adlı makalede öğrencilerine verdiği Türkmen Türkçesiyle yazılmış bazı metinleri, Türkiye Türkçesine aktarırken yaptıkları hataların en başında yalancı eş değelik sorunu olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. (Kirişçiöğlü, 2006)

Veri Toplama

Çalışmada yararlanılan makaleler, tezler ve eserler temin edildi. Elde edilen bu verilerden yararlanılarak Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki eş değer kelimeler bulunarak aktarmadaki problemler değerlendirildi.

Verilerin Çözümlemesi

- Verilerin Tasnifi
- Verilerin değerlendirilmesi
- Verilerin yorumlanması
- Ulaşılan sonuçlar

Verilerin çözümlemesi aşamasında öncelikle konuyla ilgili veriler toplanmış, tek tek incelenmiştir. İki lehçe arasındaki eş değer kelimeler tespit edilmiştir. Daha sonra bu kelimeler ve çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TEMEL KURAMLARI

I. 1. KONU

Türk dünyası ile gün geçtikçe artan temaslarımız Türk lehçe ve şivelerini anlama ve öğrenme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türk lehçeleri arasında derece derece yakınlıklar ve uzaklıklar vardır. Söz gelişi Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesi birbirine çok yakındır, bu iki lehçeyi konuşan insanlar fazla bir gayret sarfetmeden birbirlerini anlayabilirler (Ercilasun, 1992: 28). Fakat bu durum Kıpçak grubundaki lehçelerde değişmektedir. Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi birbirine uzaktır ve bu iki lehçeyi kullananlar birbirleriyle anlaşabilmeleri için daha fazla çaba harcamaları gerekmektedir. Bu noktadan hareketle Oğuz grubu Türk lehçelerinden Türkiye Türkçesi ile Kıpçak grubu Türk lehçelerinden Kırgız Türkçesi arasındaki kelime eş değerliliği bu tezin konusunu oluşturmaktadır. İki lehçe arasındaki kelimeler anlam yönünden incelenerek karşılıklı eş değer kelimeler bulunmaya çalışıldı.

“Kelime eş değeri” terimiyle, iki ayrı lehçede bulunan kelimelerin birbirlerine “kavram alanı” bakımından denk olma durumu ifade edilmektedir (Uğurlu, 2004: 29).

İki lehçe arasındaki kelime hazinelerinin tam örtüşmemesi, bundan dolayı dil öğretiminde ve metin aktarmada ciddi sorunların çıkması kelime eş değeri konusunu ön plan çıkarmaktadır.

I. 1. 1. Eş Değerlik Sorunu ile İlgili Çalışmalar

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda eş değeri konusu ele alınarak lehçeler arası aktarma sorunlarına açıklık getirilmeye çalışılmaktadır.

1990 yılında Rus İmparatorluğu'nun II. devresi yani, Sovyetler Birliği dağıtıldıktan sonra bu coğrafyada Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan Cumhuriyetlerinin yanı sıra Rusya Cumhuriyetine bağlı olarak

Tataristan, Çuvaşistan, Başkurdistan vb. pek çok muhtar ve özerk Türk Cumhuriyeti de kuruldu. Bu gelişmeler sonucunda yeni cumhuriyetlerle ekonomik, siyasi ve kültürel birçok antlaşmalar yapıldı, karşılıklı gidip gelmeler artmaya başladı. Bir taraftan da genel Türk dili içinde bir lehçe olan Türkiye Türkçesinin akraba cumhuriyet ve topluluklardan gelen öğrenciler başta olmak üzere iş adamları ve bürokratlara öğretilmesi, diğer yandan da Türk lehçelerinin, Çağdaş Türk Lehçeleri, Türk Dili ve Edebiyatı ve Tarih bölümlerinin öğrencileri başta olmak üzere Türk Dünyasının farklı bölgelerine giden öğrenci, araştırmacı, bürokrat ve işadamlarına öğretilmesi zarureti ortaya çıkmıştır. 1990 sonrası aktarma faaliyetlerinin artmasıyla birlikte, aktarma meseleleri ve problemleri üzerinde de durulmaya başlanmıştır (Kirişcioğlu, 2006:22).

Diller arasında tam bir eş değerliliğin olmaması dilsel açıdan çeviride bilgi yitimine neden olduğu gibi, kültürel-toplumsal nedenlerle de bilgi yitimine yol açtığı bilinmektedir. Gerçekten her dilin kendine özgü bir yapısı vardır. Kaynak dildeki bir bildiri amaç dildeki bir bildiri biçimine girerken kaynak dildeki düzgü gereğince oluşturulan bildirideki öğeler tamamen veya kısmen amaç dilde oluşturulan bildiriye yerleştirilemez veya tam olarak ifade edilemez. Bu durum bildirim aksamasına ve bilgi yitimine neden olur. Diller çakışmadığı sürece bu tür bilgi kayıplarının giderilmesi imkânsızdır. Değişik sözlerin anlamları, kullanımları ve işlevleri arasında bir örtüşme varsa ancak o zaman aynı sayılabilir. Eş değer sözcüklerin ise en çok günlük konuşma dilinde var olduğu söylenebilir.

Eş değerlik konusunda "dilbilimsel genel çeviri kuramı dilin söz düzeyinde gerçekleşebilecek gücül eş değerlilik türlerini incelerken kimi durumlarda 1 = 1 eş değerliğin bulunabileceğini kiminde bir ögenin eş değeri için birçok seçeneğin olabileceğini, kiminde hiç hazır seçeneğin bulunmadığını kimi durumda da ancak sınırlı ölçüde bir eş değerlik bulunabileceğini belirtir.

Bu konuda Newmark (1981) Kültürel, işlevsel ve betimsel eş değerlikten söz ederken Bassneu Popovic'ten yaptığı bir alıntıda dört tür eş değerlikten bahseder. Bunlar:

1. Dilbilimsel eş değerlik (linguistic equivalence)
(Kaynak ve erek dil arasında sözcüğü sözcüğüne çeviri gibi)
2. Dizisel eş değerlik (paradigmatic equivalence)
(Dilbilgisi öğelerinde olduğu gibi fiziksel ifade eksenindeki öğeler eş değerliliği gibi)
3. Biçimsel (çevirisel) eş değerlik (stylistic translational) equivalence
(özgün ve erek metindeki öğelerin işlevsel eş değeri gibi)
4. Metinsel (dizimsel) eş değerlik (Textual (syntagmatic) equivalence)
(Metinde dizimsel yapı eş değerliliği yani biçim ve şekil gibi) (Boztaş, 1993: 56-57).

Mustafa Uğurlu, "Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği" adlı çalışmasında kelime eş değerliğini ayrıntılı bir biçimde incelemiş ve bu terimin "tam eş değerlik" ile "kabul edilebilir eş değerlik" olarak da ifade edilebileceğini de belirtmiştir (2004).

Feyzi Ersoy, “Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” adlı çalışmasında lehçeler arası aktarma sorunlarında yalancı eş değerlik kavramının önemini belirtmiş ve bunu Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında kıyaslama yaparak göstermiştir (2007).

Fatih Kirişçioğlu, “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler” adlı çalışmasında iki lehçe arasında yapılan metin aktarmalarda öğrencilerin en fazla yalancı eş değerlik konusunda hata yaptığını belirtmiştir (2006).

Türkiye Türkçesinde sayı olarak nitelenen *bir* kelimesi Kırgız Türkçesinde de *bir* olarak geçmektedir. Yapıları ve karşıladıkları kavram aynı olması nedeniyle eş değerdir. Türkiye Türkçesindeki *abla* kelimesi Kırgız Türkçesinde *ece* kelimesine karşılıktır. Yapıları farklı olmasına rağmen anlam yönünden örtüşebilir diyebiliriz, çünkü Kırgız Türkçesinde *ece* kelimesi aynı zamanda babanın kız kardeşi anlamındaki “*hala*” kavramına da karşılık gelmektedir. Görüldüğü gibi Türkiye Türkçesinde *abla* kelimesi tek anlama sahipken Kırgız Türkçesindeki *ece* kelimesi iki anlama sahiptir. Lehçeler arası aktarmada, kaynak lehçedeki bir kelimenin hedef lehçedeki karşılığını ararken kelimenin birden fazla anlamı olabileceğine de dikkat etmeliyiz.

I. 1. 1. 2. Tam Eş Değerlikler

“Tam eş değerlik”, kaynak anlaşma birliğinde bir kelimenin bütünüyle, yani ses, düz anlam, çağrışım, metin türüne uygunluk, kullanım şekli vb. yönlerden, “hedef anlaşma birliği”nde bir eş değerinin olmasıyla mümkündür (Uğurlu, 2004: 31).

Bu tanıma göre Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi arasında da tam eş değer kelimeler vardır. Temel söz varlığını oluşturan bu kelimeler her iki lehçede de karşıladıkları kavramlar açısından ortak olmalarına rağmen ses yönünden farklılıklar gösterebilirler.

Türkiye Türkçesinde yer alan sayılar *bir, iki, üç, dört, beş, on*; Kırgız Türkçesinde *bir, eki, üç, tört, beş, on* olarak geçmektedir. Burada her iki lehçede de sayıların anlamları

aynıdır, yalnızca bazılarında ses değişiklikleri vardır. Türkiye Türkçesinde *iki, yedi, sekiz*; Kırgız Türkçesinde *eki, ceti, segiz* olarak yazılmaktadır. Aynı şekilde renkler de her iki lehçede anlam yönünden örtüşmektedir. Türkiye Türkçesinde *beyaz, siyah, yeşil*; Kırgız Türkçesinde *ak, kara, caşıl* olarak aynı kavramları karşılasa da ses yönünden farklılık göstermektedirler. Organ adlarında da aynı durum söz konusudur. Türkiye Türkçesinde *baş, kulak, göz, burun, dil*; Kırgız Türkçesinde *baş, kulak* ses ve anlam yönünden aynı olmasına rağmen, *köz, murun, til* ses yönünden farklı ama anlam yönünden örtüşür. Bu örneklerde tam eş değerklik söz konusudur.

I. 1. 1. 3. Yalancı Eş Değerlikler

Yalancı eş değerkler konusu bugün lehçeler arası aktarma yaparken sık karşılaştığımız sorunlardan biridir. Çünkü kaynak lehçedeki bir kelimeyi hedef lehçeye aktarırken yapıları aynı olan kelimelerin anlamları da aynı olabileceğini düşünerek yanlış aktarmalar ortaya çıkıyor. Bu da lehçeler arası aktarmada ciddi bir sorun teşkil ediyor.

Türkiye Türkçesinde yer alan *rahmet* kelimesi, Kırgız Türkçesindeki *rahmat* kelimesine eş değerk olduğunu düşünebiliriz. Oysaki bu kelimeler sadece ses yapısında eş değerkdir, anlamları bakımından tamamen farklıdır. Türkiye Türkçesinde Arapça *rahmet* kelimesi “birinin suçunu bağışlama, yargılama, merhamet etme” anlamında kullanılmaktadır. Oysaki bu kelime Kırgız Türkçesinde *rahmat* şeklinde “teşekkür etmek” anlamındadır. Bu örneğe göre değerklendirecek olursak metin aktarmalarda yalancı eş değerklik konusu ön plana çıkmaktadır. Lehçeler arası aktarmalarda yalancı eş değerklikte ciddi sorunlar yaşanması bu konu hakkında birçok çalışmaların yapılmasına sebep olmuştur.

Dilek Ergönerç Akbaba’ya göre yalancı eş değerk; aynı iki dilin lehçesi arasında anlam kaymasına uğramış, ortak yapıdaş kelimeler demektir. Bu terim yerine sahte karşılıklar, sözde denkteşler gibi terimler de kullanılabilir (Akbaba, 2007:151) .

Ahmet Karadoğan, yalancı eş değerk tanımını şöyle yapmaktadır: “Aynı kaynaktan gelen kimi kelimeler zamanla bir lehçede farklı bir anlam kazanabilmektedir. Kelimenin anlam alanında, genişleme veya daralma olabileceği gibi anlam alanı tamamen değişebilmektedir. Bunun sonucunda da, diğer lehçede kendisiyle aynı kaynaktan gelen kelime ile yalancı eş değerk olmaktadır” (Karadoğan, 2004:103).

Feyzi Ersoy, yalancı eş değer konusunu iki lehçe arasında sesteş olup da anlam bakımından tamamen farklı olan kelimelerin kastedildiğini ve bu tür kelimelerin araştırmacılarca “yalancı eş değerler”, “sahte karşılıklar”, “sözde denkteşler”, “tam yalancı eş değerler kelimeler”, “yalancı eş değerlik” ve “aldatıcı kelimeler” gibi isimlerle karşılandığını belirtmiştir (Ersoy, 2007: 60).

Mehmet Kara, yalancı eş değeri şöyle tanımlar: İki Türk lehçesinde köken ve yazılış bakımından aynı oldukları halde, anlamları farklı olan kelimelerin aralarında fark yok zannedilerek eşleştirilmesi (Kara, 2009:1062).

Asker Resulov, yalancı eş değerleri yazılışları ve söylenişleri aynı, anlamları tamamen aynı veya farklı olan kelimeler olarak tanımlıyor. Resulov, yalancı eş değerliğin ortaya çıkış sebebini 3 ana grupta topluyor:

1. Türk Dilinin uzun tarihsel gelişim dönemleri içinde çeşitli kollara, gruplara, alt birimlere ayrılması

2 Her iki dile yabancı dillerden giren aynı kelimenin bu dillerde değişik kavramlara karşılık olarak kabul edilmesi ve yazı dilinde bu şekilde tespiti.

3. Ana dilden gelen bazı kelimelerin bu dillerden birinde yazı diline alınmaması ve konuşma dilinde kalarak zamanla ilk anlamından ve öteki dildeki anlamından farklı bir mana ve üslûpta kullanılması (Resulov, 1995: 917–918).

Yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi yalancı eş değerlik konusu farklı tanımlar içermektedir. Ama ortak kanı ise yapı yönünden aynı olan kelimelerin anlamlarının da aynı olabileceğinin düşünülmesindedoğan sorunlardır.

Yalancı eş değerler konusu kullanım alanına göre “*kısmî yalancı eş değerler*” ve “*tam yalancı eş değerler*” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

I. 1. 1. 3. 1. Kısmî Yalancı Eş Değerlikler

Ahmet Karadoğan, kısmî yalancı eş değerlik, kaynak lehçedeki bir kelimenin ses ve yapı bakımından hedef lehçede bulunması; ancak bu iki kelimenin anlam alanlarının tam olarak değil de kısmî olarak örtüşmesidir. Kısmî yalancı eş değerlik iki şekilde olur:

1. Aynı kaynaktan gelen bazı kelimeler, iki lehçede de zamanla temel anlamlarının yanında farklı anlamlar kazanabilir. Bu durumda kelimeler, anlam alanları kabul edilebilir oranda örtüşmeyeceği için kısmî yalancı eş değer olurlar.

2. Genel Türkçede aynı kaynaktan gelen bazı kelimeler zamanla lehçelerden birinde anlam daralmasına veya anlam genişlemesine uğrayabilirler; bunun sonucunda da kelimelerin anlam alanları tam olarak örtüşmez (Karadoğan, 2004:104–105).

Mustafa Uğurlu, kısmî yalancı eş değeri, bire bir eş değer gibi gözükmelerine rağmen kavram alanları bakımından az bir oranda örtüşen kelimeler “yarım yalancı eş değer kelimeler” olarak yorumlar (Uğurlu, 2004: 33).

Görüldüğü gibi Karadoğın, kısmî eş değerklik durumunu, Uğurlu, yarım yalancı eş değerk kelimereler olarak yorumlar. Bu tanımlara göre kısmî eş değerklik durumu lehçeler arası aktarmalarda ciddi sorunlar teşkil edebilir.

Türkiye Türkçesindeki *kardeş* kelimesi, Kırgız Türkçesinde *bir tuugan* olarak geçmektedir. Yalnız Türkiye Türkçesindeki *kardeş* kelimesi hem kız kardeşi hem de erkek kardeşi kapsamaktadır. Kırgız Türkçesinde ise kız kardeşi erkekler için karındaş, bayanlar için ise *siñdi* kelimeleri karşılamaktadır. Türkiye Türkçesindeki *kardeş* kelimesi, Kırgız Türkçesinde anlam daralmasına uğrayarak iki kelimeye karşılık gelmektedir.

I. 1. 1. 3. 2. Tam Yalancı Eş Değerklikler

Ahmet Karadoğın, tam yalancı eş değerk kelimeleri, “Aynı kaynaktan gelen veya aynı kaynaktan geldikleri düşünölen ve anlam alanları hiç örtüşmeyen kelimelerdir” olarak tanımlar (Karadoğın 2004:111).

Mustafa Uğurlu, “Kaynak lehçedeki bir kelimenin kavram alanı, hedef lehçede hiçbir kelimenin kavram alanı kabul edilebilir bir şekilde örtmeyebilir. Bu durumda “bire hiç” eş değerklik söz konusudur.” şeklinde yorumlar (Uğurlu, 2004: 34).

Türkiye Türkçesindeki Arapça *makul* kelimesi akla uygun, akıllıca anlamındadır. Kırgız Türkçesinde de *makul* kelimesi yer almaktadır. Ses ve yapı bakımında aynı olan bu kelimeler anlam bakımından tamamen farklıdır. Kırgız Türkçesindeki anlamı ise *tamam, olur* şeklindedir. Görüldüğü gibi yapı bakımından aynı olmasına rağmen anlamları tamamen farklıdır. Aktarmalarda çok sık karşılaşılan bu durum ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

I. 1. 1. 4. Eş Değerklikler ve Dil Öğretimi

Dil öğretimi, eş değerklik konusunda önemli bir yer teşkil etmektedir. Çünkü insanlar, eğitim, turizm, ekonomi ve siyasi gibi sebeplerden dolayı diğerk topluluklarla ilişkiler içine girmektedir. Bu da kişileri anadilinden başka dillerin de öğrenilmesini mecbur kılmıştır.

Yabancı dilin bireysel yararları şöyle açıklanabilir: dil-içi dünya görüşü açısından insanın düşünme ve dünyayı algılama biçimi kendi anadilinin yapısı ve anlatım olanaklarıyla sınırlıdır. O bakımdan yabancı dil öğrenimi öğrenciye değişik düşünmede, olayları daha iyi değerlendirmede, düşünme yeteneklerinin gelişmesinde yardımcı olur.

Dil ile düşünce arasındaki ilişkiler, üzerine en çok varılmış konular arasındadır. Ortak bir dili konuşanlar bir toplumun üyesi durumundadırlar. Oldukça soyut alanlar bir yana bırakılırsa dil düşünceye değil, tam tersine, düşünce dile biçim verir. Evreni, doğanın belirlediği biçim ve kendi bilişsel ve iletişimsel gereklerimize göre ayırırız; bu anlam ve biçim ayrımları ister istemez dile de yansır. Kültür ise, toplumsal ilişki yoluyla edinilen bilgidir. Dil de bu tür bilgi kapsamına girer. Dil türlerinde ayrımlar kültürün bir parçası sayılır ve ancak toplum üyelerinden öğrenilebilir (Demircan, 2005: 1-23).

Kültürel açıdan bakıldığında ortak inançların, düşüncelerin, geleneklerin, davranışların ve sanatsal değerlerin paylaşıldığı bir sistemdir. Bu bakış çerçevesinde kültür tamamen sabit, değişken olmayan, bir nesilden diğerine aktarılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yabancı dil eğitiminde kültür kavramının yeri ve önemi konusunda açıklık getirmek için bu alanda genel olarak etkili olan iki ana görüşün ele alınması ve incelenmesi gerekmektedir. Birinci görüş yabancı dil eğitiminde öğretilen yabancı dilin kültürünün de yabancı dil eğitiminin bir parçası olmasıdır. İkinci görüş ise öğretilen yabancı dilin kültürünün bu dili öğrenenlerin gereksinimleri, yerel kültürü, dilsel kimlikleri ve dil öğrenme ortamları göz önüne alınarak ders içeriğinde kapsanıp kapsanmamasına eleştirel bir açıdan bakılması görüşünü benimsemektedir (Bayyurt, 2009: 31-33).

Yabancı dil öğrenmek çok uzun ve karmaşık bir süreçtir. Bu süreç kişiden kişiye değişkenlik gösterir. Yabancı dil öğrenen kişiler birinci dilde edindikleri dilsel, düşünsel, kültürel ve duygusal etkinlikler ile yabancı dil öğrenimine başlarlar (Bayyurt, 2009: 30).

Bir dili yabancı dil olarak öğrenenler, o dili anadili olarak öğrenenler gibi iletişim kurmak için ya da belli durumlarda amaçlarına ulaşmak için kalıplaşmış dil birimlerinden faydalanırlar. Özellikle ilk aşamalarda yabancı dil öğrenenler “Bu ne demek?”, “Tekrar söyler misiniz?” ya da “Nasılsınız?” gibi iletişim sorunlarını giderecek ve öğrenmede aşama kaydettirecek kalıplaşmış dil birimlerini kullanırlar. Örneğin, en sık öğretilen ve kullanılması teşvik edilen kalıplardan bir tanesi “teşekkür ederim” kalıbıdır (Martı, 2009:110).

Türkiye Türkçesinde *nasılsınız* sorusunun Kırgız Türkçesindeki karşılığı *kandaysız* kelimesidir. Her iki kelime de birbirine eş değerdir. Türkiye Türkçesinde *teşekkür ederim*, Kırgız Türkçesinde *rahmat* kelimesine karşılıktır. Bu iki kelimedede tam eş değerdir. Burada *rahmat* kelimesi Türkiye Türkçesindeki *rahmet* kelimesiyle dili yeni öğrenenler tarafından karıştırılmaktadır. Bu bakımdan bu iki kelime tam yalancı eş değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türlü anlatım ilişkileri içinde sözcüklerin yüklendiği anlam şöyle belirlenmiştir. Her sözcüğün taşıdığı bir “**kavramsal**” anlamı vardır. Örneğin “anne” “çocuğu olan kadın”, “çocuk” ise “küçük yaşta olan insan yavrusu” kavramlarını taşır. Bir sözcüğün kavramsal anlamına ek olarak taşıdığı öteki anlamlar “**yan**” anlam adını alır. “Çocuk” sözcüğü “soy bakımından oğul ya da kız”, “bebeklik ile ergenlik çağı arasında bulunan insan”, “genç erkek” “çocuksu davranışları olan yetişkin”, “deneyimsiz” gibi yan anlamlar belirtir. Üçüncüsü “**toplumsal**” anlamdır. Sözcük kullanıldığında lehçe, zaman, alan, ilişki, kiplik, bireysellik... gibi toplumsal durumlardan birine gönderme yapmasıdır. “Kadın” kavramı (anlam alanı veya kavram alanının bölünüşü) ile ilgili şu sözcüklerin toplumsal anlamlarının birbirinden ayrı düşmektedir. “Kadın, hanım, bayan/ karı, abla, yenge/ avrat, yavru, piliç, dişi, dalga, fıstık, bebek/ sultan, kraliçe, prenses, cariyeye/ hatun, zevce, kerime, hemşire...”

Geleneksel anlam incelemeleri sözcükler arası anlam ilişkilerini *eş anlamlı, karşıt anlamlı* ve *alt anlamlı* olarak vermektedir (Demircan, 2005: 40–42).

Giysi=elbise	kuzey=güney
Konut=ev	alt=üst
Al=kırmızı	sıcak=soğuk

Yabancı dil öğrenenlerin metin aktarmalarda en çok zorlandıkları konulardan biri de kelimelerin temel anlamlarında değil yan ve toplumsal anlamlarında sorun yaşamalarıdır. Toplumun kültür yapısını da oluşturan bu kelimeleri doğru aktarabilmek için kültür-dil ilişkisini iyi bilmek gerekir. Örneğin Türkiye Türkçesinde yer alan *fıstık* kelimesi yan anlam olarak kullanıldığında güzel bir bayan anlamındadır. Oysaki Kırgız Türkçesinde *fıstık* kelimesinin tam karşılığı yoktur. Güzel anlamında *suluu* kelimesi kullanılır. Metinlerde bu tarz yan anlamlı kelimeleri iyi tespit etmek gerekmektedir. Aksi takdirde sağlıklı bir aktarma olmayacaktır. Buna karşılık kelimelerin temel anlamlarını öğrenirken ciddi sorunlarla karşılaşılmamaktadır. Türkiye Türkçesinde yer alan “*güzel, bayan, çocuk, göz, ev,...*” gibi kelimeler Kırgız Türkçesinde de bulunmaktadır. “*suluu, ayal, bala, üy-bülö, köz...*”

Eş değerlik konusu dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Yabancı bir dil öğrenirken veya metin aktarırken kelimelerin anlamlarını doğru tespit etmemiz gerekir. Bu konuda öğrencilerin en çok zorlandıkları nokta, kelimelerin temel anlamlarının dışında başka anlamlarda kullanıldığında bunu sağlıklı bir şekilde aktaramamalarıdır. Her iki dile hâkim olamamaktan kaynaklanan bu durum da eş değerlik konusunun önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

I. 1. 1. 5. Türk Lehçeleri Arasındaki Kelime Eş Değerlikleri

Türk lehçeleri arasındaki kelime eş değeri konusu üzerine yapılmış çalışmalar vardır. Bu çalışmalardan en önemlilerinde birisi Mustafa Uğurlu'nun “Türk Lehçeleri Arasındaki Kelime Eş Değeri” adlı makalesidir. Bu çalışmada eş değeri kavramının tanımına açıklık getirmiş ve eş değeri türleri üç gruba ayırmıştır.

- a. *Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede bir kelime eş değeri olabilir.*
Ttü. at. Az. at. Başk. at. Kaz. at. Kırg. at. Özb. at. Tat. at. Türkm. at. Uyg. at Bu kelime görüleceği üzere, birçok Türk lehçesinde ses bakımından aynıdır; buna rağmen kavram, çağrışım, kullanım sıklığı vb. yönlerden tam değil, ancak kabul edilebilir bir örtüşme söz konusudur. Çünkü bir Türkiyelinin at'tan anladığı ile, bu hayvanın etini yiyen, sütünü için bir Kazak veya Kırgızın anladığı aynı değildir. Yine, “atı alan Üsküdar'ı geçti” gibi bir metin üretimi, sadece Ttü. için söz konusudur.
- b. *Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede birden fazla kelime eş değeri olabilir.*
Kaynak lehçedeki bir kelimenin kavram alanını, hedef lehçede bir değil, ancak birden fazla kelimenin kavram alanı, tamamen veya kabul edilebilir bir şekilde örnebilir; bu durumda, “bire çok” eş değeri söz konusudur.

Kaz. kol. Kırg. kol. Özb. kol kelimesinin kavram alanını, Ttü.nde kol + el kelimelerinin kavram alanları birlikte örmektedir . Ttü.nde bin- fiilinin kavram alanı ise, Kırg.nde hayvan için min-+ vasıta için otur- fiilleri tarafından örtülmektedir.
- c. *Kaynak lehçedeki bir kelimeye, hedef lehçede hiç bir kelime eş değeri olmayabilir.*
Kaynak lehçedeki bir kelimenin kavram alanını, hedef lehçede hiç bir kelimenin kavram alanı kabul edilebilir bir şekilde örmeyebilir. Bu durumda “bire hiç” eş değeri söz konusudur. Bunlar genellikle, kaynak lehçeyi konuşan topluluğun, kendine has kültürünü yansıtan kelimelerdir.

Ttü.nde kullanılan bağlama kelimesinin de Kaz.nde eş değeri yoktur. Türkiyelilerin yakından tanıdığı karnı yarık, Kırg.nda ancak baklaçan tamağı “patlıcan yemeği” olarak tarif edilebilmektedir (Uğurlu, 2004: 31–33).

Ahmet Karadoğan'ın da “Türk Lehçeleri Arasında Yapı Eş Değeri ve Yalancı Eş Değeri Yapılar” adlı makalesinde Türkm. Türkçesi ile Türkiye Türkçesini karşılaştırmıştır. (2004)

Türk lehçelerinin çoğunluğuna baktığımızda temel söz varlığındaki kelimelerin çoğunluğu aynıdır. Sadece ses yönünden farklılıklar gösterebilir. Bu da lehçeler arası öğrenimi kolaylaştırmaktadır.

Ahmet Bican Erculasun'un bu konuyla ilgili "Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar" adlı çalışması vardır. Ercilasun bu çalışmasında 9 tane lehçeyi ele alarak onları ses ve şekil bilgisi açısından inceleyerek temel söz varlıklarını da ele alarak örnekler vermiştir. Yalnız bu söz varlıklarına örnekler verirken kelimeleri belirli gruplara ayırmıştır. Organ adları, tabiatla ilgili kelimeler, fiiller gibi. Yer, gök, dağ, tepe, ay, yıldız, baş, yüz, burun, yıl, saat, din, felsefe gibi kelimelerin çoğu lehçelerde ortaktır. Birkaçında ses yönünden farklılıklar var diyebiliriz. Yılan kelimesi Azerbaycan ve Özbek Türkçelerinde ilan, Kazakçada jılan, Kırgızcada cılan olur. Yahut dağ kelimesi Özbekçede tağ; Başkurt, Kazak ve Tatar Türkçelerinde taw, Kırgızcada tō dur. Türkmençe de ise dāğ şeklinde uzundur. Bunlardan başak yerine maşak (Kazakçada masak), armut yerine almurut, keçi yerine eçki, kelebek yerine kepelek, köpölök gibi daha değişik şekillere de rastlamak mümkündür. (1992)

I. 1. 1. 6. Kırgız Türkçesi

Resmi kayıtlarda adı M.Ö. 201 yılından itibaren geçmeye başlayan ve en eski Türk yazıtlarından Yenisey yazıtlarıyla doğrudan doğruya bağlantılı olduğu sanılan Kırgızca, kendisinin bu uzun ve çetin tarihinden dolayı Türkolojide özel bir yere sahiptir. Yazı diline kavuştuğu son yüz yıl içerisinde Kırgız dili biliminin gramer, söz varlığı, terminoloji, diyalektoloji, leksikografî gibi tüm alanlarda kayda değer araştırmalar yapılmış, ilmi ve ders kitapları, sözlükler yayımlanmıştır (Cumakunova, 2005: 17).

Kırgızlar, yazılı edebiyat dönemine kadar önemli bir sözlü edebiyat geleneği oluşturmuşlardır. Manas, Er Töştük, Kococaş, Cañıl Mırza, Kurmanbek, Er Tabıldı, Canış-Bayış, Olcoboy menen Kişimcan gibi destanlar bu gelenek içinde önemli bir yer tutar. Masallar, mit ve efsaneler, bulmacalar, atasözleri, dualar, beddualar Kırgız folklorunun diğer örnekleridir. Kırgızlara ait Manas Destanı, 1856 yılında Çokan Velihanov tarafından keşfedilmiş ve ilk defa Batı dünyasına tanıtılmıştır. Destan, daha sonra 1922–1926 yıllarında yazıya geçirilmiştir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında sözlü gelenekte ve kültür yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Hokand Hanlığı zamanında İslâm dininin etkisi giderek artmış; dinî okullar ve medreseler açılarak Arap alfabesini okuyup yazan insanların sayısı çoğalmıştır. Batmanov, XIX. yüzyılın 60'lı yıllarında Arap alfabesini kullanan Kırgızların mevcut olduğunu söylemekte ve bunu bugünkü araştırmacılar da doğrulamaktadır. Arapça kelimeler, Kırgız Türkçesine muhtemelen daha çok bu

yüzyılda girmiştir.

Halk şiiri geleneği, aynı yüzyılda Bekmurat, Esenaman, Çöndü, Aytike, Naken, Sartbay, Kalmırza, Naymanbay, Soltobay, Botobay, Taşmat ve Ceñicok gibi şairler vasıtasıyla gelişmiş; XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarında Ketmen-Töbö ile Talas'ta gelenekçiler (ahir zaman şiiri) ve yenilikçiler (zamane şiiri) akımına mensup olan altmış kadar halk şairi yetişmiştir. Medrese öğrenimi gören Moldo Niyaz ve Toktogul Satılğanov, dönemin en usta şairleridir; Togolok Moldo, Barpı Alıkulov, Kalık Akiyev, Alımkul Üsönbayev, Satılğanov'un talebeleridir.

Modern Kırgız edebiyatı 1920'li yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Bu gelişmede sözlü şiir geleneğinin katkısı tartışılmaz bir gerçektir. Kırgızistan'da devlet neşriyatının başlangıcı da bu tarihlere rastlar. Kırgızların ilk neşriyatı olan Erkin Too (daha sonraki adı Kızıl Kırgızistan) 7 Kasım 1924 yılında Taşkent'te çıkar. 1927'de Kızıl Kırgızistan, 1928'de Cañı Madaniyat Colunda gibi dergi ve gazeteler çıkmaya başlar. Sovyet döneminde özellikle 1930'lu yıllardan itibaren Kırgız şiiri ve nesri Mukay Elebayev, Coomart Bökönbayev, Cusup Turusbekov, Alıkul Osmonov, Aalı Tokombayev, Kasımalı Bayalınov, Kubanıçbek Malikov, Tügölbay Sıdıkbekov, Tölögön Kasımbekov ve dünyaca ünlü Çıngız Aytmatov gibi şair ve yazarlar vasıtasıyla büyük bir gelişme kaydetmiştir. 1960 ilâ 1970'li yıllarda hâlâ sosyalist rejimi öven şiirler yazılmasını; edebî ve siyasî gelenek, dönemin siyasetine cevap ve siyasî mecburiyet olarak değerlendirmek mümkündür.

Kırgızca, Türk lehçelerinin tasnifinde değişik gruplarda yer almıştır. R.R.Arat, Kırgızcaya *Türk Şive Grupları* maddesinde *tav* grubunda yer vermiştir. Benzing ile Menges, Kırgızca'yı *Aral-Hazar* grubunda Kazak, Karakalpak ve Nogay Türkçeleriyle birlikte de almıştır. T. Tekin tarafından yapılan son tasnifte Kırgız yazı dili *tawlı (Kıpçak)* grubundan ayrı olarak *tölü* grubunda değerlendirilmiştir.

Kırgız Türkçesinin üç diyalekti vardır. Bunlar: Kuzey, Güneybatı ve Güneydoğu diyalektleridir. Kırgız edebi dili, Kuzey diyalektine dayanmaktadır.

Kırgız alfabesi 34 harften oluşmaktadır. Bunların 22'si ünsüz, 8'i ünlüleri temsil eder. /я/, /ё/, /е/, /ю/ sembolleri, bir ünsüz ve bir ünlünün birleşmesinden oluşmuştur. Ayrıca Rusçadan giren kelimelerde /ъ/, /ь/ kesme ve yumuşatma işareti kullanılır.

Kırgızcada /a/, /e/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlülerindeki uzunluklar, imlada şu şekilde gösterilir:

aa: aa	өө: öö
ээ: ee	yy: uu
oo: oo	үү: üü

Kırgız Türkçesinde kelime başındaki /e/ sesi, /э/; kelime içindeki /e/ sesi ise /e/ harfiyle gösterilir: *эгер* “eğer”, *эрте* “erken”, *эми* “şimdi”. Uzun /e/ sesi ise daima /ээ/ harfiyle yazılır: *кечээ* “dün”, *мээримдүү* “sevimli”, *кээде* “bazen”.

Rusçada bulunmayan /ö/, /ü/, /ɣ/ sesleri için ise /ø/, /ɣ/ ve /н/ sembolleri kullanılır: *очүн* “sönüp”, *күрөк* “kürek”, *жаңы* “yeni”, *эртең* “yarın”.

Kırgızcada ön damak ünsüzü /k/ ve art damak ünsüzü /q/, yazıda /k/ ile gösterilir. Bu sesin, ön damak veya art damak ünsüzü olduğunu kelime içindeki ünlüler

belirlenmektedir: *кара* “kara”, *жакшы* “iyi”, *бекем* “kuvvetli”, *ичкен* “içen”, *келин* “gelin” vb.

/g/ ve /γ / ünsüzü, yazıda /r/ ile gösterilir. Bu sesin ön damak veya art damak ünsüzü olduğu kelime içindeki ünlülerle ortaya çıkmaktadır: *тигүү* “dikme”, *билген* “bildi”, *болгон* “oldu”, *чыгыш* “doğu” vb.

Kırgızcada /ж/ harfi de iki sesi karşılamaktadır. Rusçadan veya Rusça kanalıyla başka dillerden giren kelimelerde yer alan /j/ ile Türkçe kökenli veya Arapça ve Farsçadan giren kelimelerdeki /c/, yazıda /ж/ ile gösterilir: *журнал* “dergi”, *жанр* “tür”, *гараж* “garaj”, *жигит* “yiğit”, *илаажы* “ilaç”, *ажар* “güzel yüz” vb.

Kırgızcadaki /ц/, /ш/ harfleri ile /ь/, /ы/ işaretleri Rusçadan veya Rusça kanalıyla yabancı dillerden giren kelimelerde görülür. /ц/ (ts) ve /ш/ (şç) çift ünsüzü karşılamaktadır. /ь/ kesme ve /ы/ ise yumuşatma işareti olarak kullanılır.

/ц/: *революция* “inkılâp”, *редакция* “redaksiyon”, *принцип* “prensip”, *социал* “sosyal”

/ш/: *борщ* “borş çorbası”, *щит* “siper, kalkan”

/ь/: Bu işaret Rusçadan Kırgızcaya giren *съезд* “kurultay” kelimesinde ayırıcı görevindedir.

/ы/: *июнь* “haziran”, *июль* “temmuz”, *статья* “makale”, *стиль* “üslup” kelimelerinde /ы/, Rusça kanalıyla Kırgızcaya giren bütün ay isimlerinde sona gelerek son sesi yumuşatmaktadır.

Kırgızcada /я/, /ю/, /ë/, /е/ harfleri, genellikle Rusçadan giren kelimelerde görülür: *пенсия* “ceza, baskı”, *пенсия* “emekli maaşı”, *валюта* “döviz”, *юбиле* “jübile”

Bu semboller, bazı Türkçe ve alıntı kelimelerde de kullanılmaktadır: *саясат* “siyaset”, *аял* “kadın”, *даяр* “hazır”, *тоют* “aş, yem”, *коюп* “koyup”, *моюн* “boyun”, *коёт* “koyar”, *тиет* “değer”

/х/ harfi, Rusçadan giren kelimelerde ve Arapçadan giren kelimeye görülür: *химик* “kimyager”, *техникум* “lise”, *рахмат* “teşekkür” (Çengel, 2005:31–35).

I. 1. 1. 6. 1. Kırgız Alfabeti

Kiril		Lâtin	
Büyük	Küçük	Büyük	Küçük
А	а	A	a
Б	б	B	b
В	в	V	v
Г	г	G	g
Д	д	D	d
Е	е	E	e/ye
Ё	ё	Yo	yo
Ж	ж	J/C	j/c
З	з	Z	z
И	и	I	i
Й	й	Y	y
К	к	K	k
Л	л	L	l
М	м	M	m
Н	н	N	n
	ң		ñ
О	о	O	o
Ө	ө	Ö	ö
П	п	P	p
Р	р	R	r
С	с	S	s
Т	т	T	t
У	у	U	u
Ү	ү	Ü	ü
Ф	ф	F	f
Х	х	X	x
Ц	ц	Ts	ts
Ч	ч	Ç	ç
Ш	ш	Ş	ş
Щ	щ	Şş	şş
Ъ	ъ	Kesme işareti	
Ы	ы	I	i
Ь	ь	Yumuşatma işareti	
Э	э	E	e
Ю	ю	Yu	yu
Я	я	Ya	ya

I. 1. 1. 7. Türkiye Türkçesi

Bugünkü Türkiye Türkçesinin kökenleri, elimizde, ancak VII-VIII. yüzyıldan kalma ürünleri bulunduğu halde o çağda da bir yazın dili (edebî dil, yazı dili) olduğu anlaşılan ve çok daha önceki yüzyıllarda, hatta binyıllarda oluşan bir dile (İlk Türkçe) uzanmaktadır. Türkiye Türkçesi, XI. yüzyılın ortalarından, özellikle de Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'ya geçerek beylikler halinde yaşayan ve XIII. yüzyılın sonunda Osmanlı Devleti'ni kuran Oğuz Türklerinin oluşturdukları yeni yazın dilinin devamıdır (Aksan, 2003: 13).

Anadolu'da yeni bir yazı dilinin oluşmasında, daha doğudaki Uygur ve Karahanlı yazı dili geleneğinin hâkim olduğu muhitten gelen insanların da rolü olmuştur (Karadoğan, 2004: 8).

Konuşma ve yazın dili olarak, değişik çağlarda, çeşitli ülke ve bölgelerde oluşan, bir bölümü dile dönüşmüş Türk lehçelerini bir yana bırakarak, Türkiye Türkçesine gelinceye kadar anadilimizin geçirdiği dönemleri şöylece belirleyebiliriz:

1. Ana Türkçe ya da ilk Türkçe: Oluşumu, yazıtlar döneminden çok eskiye, Milattan çok öncelere uzanan dönem.
2. Orhun ve Yenisey yazıtlarıyla Uygur Türkçesini kapsayan Eski Türkçe dönemi: VII-X. yüzyıllar (Yenisey yazıtları daha eskiye uzanıyor).
3. Karahanlı Türkçesi: XI-XIII. yüzyıllar.
4. Eski Anadolu Türkçesi: XIII-XV. yüzyıllar
5. Osmanlıca ve Yeni Türkçe: XVI. yüzyıldan bu yana (Aksan, 2003: 15).

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinin doğrudan devamı olan Türkiye Türkçesinin başlangıcı olarak genellikle 20. yüzyılın başı gösterilir. Aslında, Osmanlı Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında ses ve yapı bakımından önemli farklılıklar yoktur. Ancak, kelime hazinesinde, dilde sadeleşme hareketi ile dil reformuyla birlikte önemli değişiklikler olmuştur (Karadoğan, 2004: 8).

Bugün Türkiye Türkçesinin çok geniş ülke ve topraklara yayılmış olduğu görülür. Türkçe, bir bölümü dile dönüşmüş pek çok lehçesiyle Sibirya'nın kuzeydoğusundan Çin içlerine, oradan Hazar denizine, Anadolu'yu içine alarak Balkanlar'a uzanan geniş ülke ve bölgelerde konuşulmaktadır.

Türkçe, XVIII. Yüzyıldan başlayarak Ural-Altay dilleri adı verilen ve Fin, Macar, Mançu-Tunguz dillerini de kapsayan bir grup içinde düşünölmekteydi. XIX. Yüzyılın ortasında Fin bilgini Castren'in ve başka araştırmacıların incelemeleri, Türkçenin, yapı, sözdizimi ve özellikle sözvarlığı bakımından Moğol, Mançu-Tunguz dilleriyle gösterdiği yakınlıklara dayanarak Altay dilleri adı verilen bir grup oluşturduğu görüşü benimsenmeye başlanmış olup bu çalışmalar günümüzde de sürdürölmektedir (Aksan, 2003: 13-14).

Türkçenin ses özellikleri şunlardır:

1. Artık- önlük uyumu vardır: Türkçede sözcüklerin ünlüleri arasında nitelik bakımından artık-önlük uyumu (büyük ünlü uyumu) adı verilen uyum vardır.

TürkçEdE
yOlcUlArdAn

çAmUrlU
kÖpÜklÜ

2. /o/, /ö/ ünlüleri ilk hecede bulunabilir: Türkçe kökenli sözcüklerin kök, gövde veya çekimli şekillerinde /o/, /ö/ yalnızca ilk hecede bulunur. Diğer hecelerde /o/, /ö/ bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.

Fr. > atOm
Fr. > horOz

Fr. > kolOn
Fr. > makyÖz

3. Dudak uyumu/küçük ünlü uyumu vardır: Türkçe kökenli sözcüklerde, düz ünlülerden sonra düz ünlüler; yuvarlak ünlülerden sonra, dar-yuvarlak ya da düz- geniş ünlüler gelebilir.

4. Birincil (asî) uzun ünlü bulunmaz: Türkçenin söz varlığını oluşturan Türkçe kökenli sözcüklerde bir iki istisnanın dışında (ya:d ‘yabancı’, ya:rın) dışında, birincil uzun ünlü bulunmaz. Birincil uzun ünlü bulunan sözcüklerin tümü yabancı kökenlidir.

a:lem
sa:bıka

ta:rih
a:lim

5. Söz başında /c, f, ğ, j, l, m, n, ñ, p, r, ş, v, z/ ünsüzleri bulunmaz: Modern Türkiye Türkçesinde sayılı örneklerin (özellikle yansımaların) dışında, sözcükler bu ünsüzlerle başlamaz. İstisnaların büyük bir bölümü ikincildir: kanı > hani, kangı > hangi vb. Türkçede ğ ile başlayan hiçbir sözcük yoktur.

6. Söz sonunda /b, c, d, ğ (art damak), g (ön damak) ünsüzleri bulunmaz: *yad ‘yabancı’, ad ‘isi’, od ‘ateş’; sac ‘plaka halinde metal’, yed- ‘yedeğinde götürme’* sözcükleri bu kuralın dışındadır. Söz sonunda /b, c, d, g/ bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.

âb
katalog

metod
pedagog

7. Boşluk yoktur: Boşluk, iki farklı hecedeki ünlü monoftongların yan yana gelmesidir. Türkçede birleşik sözcüklerin dışında iki ünlü yan yana gelemez. Bu nedenle, ünlü ile başlayan sözcüklere, yine ünlü ile başlayan bir ek geldiği zaman, boşluk doldurucu /y/ türer.

araba-Y-a
kutu-Y-u

oyna-Y-acak
türe-Y-en

8. İkiz ünlü yoktur: İkiz ünlü, tek ses olarak kabul elden ve tek hecede bulunabilen ikiz ünlülerdir. Türkçede birincil ikiz ünlü yoktur. Alçalan ve yükselen olmak üzere iki çeşit ikiz ünlü vardır.

9. Sözcük kökünde ikiz ünsüz/uzun ünsüz yoktur: İkiz ünsüz sözcük kökünde aynı ünsüzün yan yana bulunmasıdır. Türkçede, vurgulamaya veya tarihsel seslik gelişimlere dayalı *assı ‘yarar’, anne, elli* vb. birkaç örneğin dışında, sözcük kökünde ikiz ünsüz bulunmaz. Yabancı dillerden alınan sözcüklerin bir bölümünde ikiz ünsüzler korunur.

cennet
seyyar

millet
pizza

10. Ünsüz uyumu vardır: Ötümsüz ünsüzlerle biten sözcüklere, ötümlü ünsüzlerle başlayan ek geldiğinde ekin ünsüzü, ötümsüz karşılığı varsa, ötümsüzleşir. Yani -hd- > -ht-, -bc- > -pç-, td- > -tt-, şc- > -şç-, -şd- > -şt- vb. ötümlülük/ötümsüzlük bakımından ünsüz benzeşmeleri ortaya çıkar. Bu ses olayı Ar. tesbit > tespit örneğinde olduğu gibi, yabancı kökenli sözcüklerde de görülür.

11. Ünlü- ünsüz uyumu vardır: Türkçe kökenli sözcüklerde ön damak ve ön avurt ünsüzleri olan /g, k, l/ art ünlülerle; art damak ve art avurt ünsüzleri /ğ, q, l/ ön ünlülerle aynı sözcük içinde bulunmaz. Ünlü-ünsüz uyumu bulunmayan sözcükler yabancı kökenlidir.

grev: /g/ art damak -/e/ ön
kontrol: /l/ ön avurt -/o/ art

kredi: /k/ art damak -/e/ ve /i/ ön
rol: /l/ ön avurt - /o/ art

12. Sözcük ya da hece sonunda belirli çiftleri bulunabilir: Türkçede en az 21 ünsüz vardır. Bu ünsüzlerle ikişerli 420 çift yapılabilir, yani, TTürkçe sözcük ya da hecelerinin sonunda, kuramsal olarak, 420 ünsüz çifti bulunabilir. Ancak Türkçe hece ya da sözcük sonunda en çok 14-15 ünsüz çifti görülebilmektedir. Söz ya da hece sonunda bulunan ünsüz çiftlerinin tamamında ilk ünsüz /l, n, r, s/ den biridir.

-LÇ : öLÇ
-LK : iLK

13. Türkçe kökenli sözcüklerde bulunan /c, f, ğ, h, j, v/ ünsüzleri ikincil; /j/ yabancı kökenlidir: /c, f, ğ, h, j, v/ sonradan, sırasıyla /ç, p, k, q, b/ ünsüzlerinden ortaya çıkmıştır.

14. Türkçede ayın ve hemze (kesme) işareti bulunan sözcükler dilimize Arapçadan alınmıştır:

an'ane kıt'a
mes'ele su'al

15. Çok heceli sözcüklerin sonunda /p/ bulunmaz: Türkçe sözcüklerde /p/, zarf-fiil ekinin dışında, ancak top, tep-,hep, tap- gibi tek heceli sözcüklerin sonunda bulunur.

16. Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunmaz: Sayısı çok az olan bu tür sözcükler yabancı kökenlidir.

kontr sfenks

17. Söz başında iki ünsüz bulunmaz: Yabancı kökeni sözcüklerde söz başında bulunan ünsüz çiftlerinin arasında, söyleyişte dar ünlü türer.

plato (pılâto) < Fr. plateau
trafik (trafîk) < Fr. trafic

18. Yabancı kökenli sözcüklerin belirlenmesi (Eker, 2009: 252-262)

II. BÖLÜM

İNCELEME

II. 1. Tam Eş Değerlikler

II. 1. 1. Sayılar (Sandar)

Sayılar Kırgız Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de tam eş değerlidir. Sıfır için Rusçadan alınan *nöl* kullanılır. 20 sayısı ve 1000 sayısının ses yapısı Türkiye Türkçesine göre farklıdır. Lehçeyi yeni öğrenen kişinin bunu bilmesi gerekir. Ara sayılar da aynıdır. Sadece bazı ses değişiklikleri vardır.

0 Nöl	20 Cıyırma	1000 Bir miñ
1 Bir	30 Otuz	10000 On miñ
2 Eki	40 Kırk	100000 Cüz miñ
3 Üç	50 Elüü	1 milyon Bir million
4 Tört	60 Altımış	10 milyon On million
5 Beş	70 Cetimiş	100 milyon Cüz million
6 Altı	80 Seksen	1 milyar Bir milliard
7 Ceti	90 Tokson	
8 Segiz	100 Cüz	
9 Toguz		
10 On		

II. 1. 2. Akrabalık Adları (Tuugan Attarı)

Akrabalık adlarının büyük çoğunluğu anlamca tam eş değerdir. Fakat bunların yapıları Türkiye Türkçesine göre farklıdır ve bunların bilinmesi gerekir. Kırgız Türkçesinde birden fazla kavramı karşılayan bazı akrabalık adları da vardır.

TÜRKÇE

Abla / Hala
Ağabey
Aile
Amca
Anne
Anneanne
Baba
Babaanne
Bacanak
Bebek
Çocuk
Damat / Güvey
Dayı
Elti
Enişte
Erkek kardeş
Gelin
Görümce
Kardeş
Karı
Kayınbaba / Kaynata
Kayınbirader
Kaynana
Koca
Kuzen

Teyze
Torun
Yeğen

KIRGIZCA

Ece
Aga / Bayke
Üy-bülö
Aba
Apa / Ene
Tayene
Ata
Çoñ ene
Baca
Imırkay / böbök / nariste
Bala
Küyöö
Tayeke
Abısın
Cezde
İni
Kelin
Kayınsiñdi
Bir tuugan
Cubal / Ayal
Kaynata
Kayın / Kaynaga
Kaynene
Küyöö / Er
Erkek / Kız bir tuugandardın baldarı
Biri-birine
Tayece
Öz / Ceen nebere
Ceen

II. 1. 3. Tabiatla İlgili Kelimeler (Tabiyatka Tiyeşesi Bar Sözdör)

Tabiatla ilgili kelimeler her iki lehçede de tam eş değerlidir. Yapıları genelde aynıdır.

TÜRKÇE

Ağaç

Altın

Ateş

Ay

Bulut

Buz

Çiçek

Dağ

Demir

Deniz

Deprem

Dere

Dolunay

Don

Gök

Göl

Gümüş

Güneş

Kar

Kömür

Kum

Ot

Ova

Rüzgâr

Su

Taş

KIRGIZCA

Çıgaç

Altın

Ot / oçok / ört

Ay

Bulut

Muz

Gül

Too

Temir

Deñiz

Cer titiröö

Suu

Tolgon ay

Toñ / ayaz

Kök / asman

Köl

Kümüş

Kün

Kar

Kömür

Kum

Ot / çöp

Tüzdük / öröön

Şamal

Suu

Taş

Tepe	Töbö / çoku / baş
Toprak	Topurak
Tuz	Tuz
Yağmur	Camgır /caan
Yaprak	Calbırak
Yel	Cel
Yer	Cer
Yıldırım	Çagılğan
Yıldız	Cıldız

II. 1. 4. Hayvan Adları (Ayban Attarı)

Hayvan adlarının bazılarında yapıları farklı olmasına rağmen karşıladıkları kavramlar açısından Kırgız Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de tam eş değerlidir.

TÜRKÇE

Arı
Aslan
At
Aygır
Ayı
Balık
Bit
Boğa
Böcek
Bülbül
Civciv
Dana
Deve
Eşek
Fare

KIRGIZCA

Aarı
Arstan
At
Aygır
Ayuu
Balık
Bit
Buka
Kurt-kurmurska
Bulbul
Cöcö
Torpok / tana
Töö
Eşek
Üy çıçkan

Geyik	Kiyik
Goril	Gorilla
Horoz	Koroz
İnek	Uy
Kaplan	Colbors
Kaz	Kaz
Keçi	Eçki
Kedi	Mışık
Kelebek	Köpölök
Koyun	Koyun
Köpek	İt
Kurt	Karışkır / börü
Kuş	Kuş
Kuzu	Kozu
Maymun	Maymıl
Öküz	Ögüz
Ördek	Ördök
Serçe	Tarançı
Sıçan	Çıçkan / Kelemiş
Sincap	Tıyın çıçkan
Tavuk	Took
Tavşan	Koyon
Tırtıl	Köpölök kurtu
Tilki	Tülkü
Timsah	Krokodil
Yarasa	Carganat
Yengeç	Suu çayanı
Yılan	Cılan

II. 1. 5. Organ Adları (Organ Attarı)

Organ adları karşıladıkları kavramlar açısından her iki lehçede de tam eş değerlidir. Fakat yapılarında ses değişiklikleri vardır.

TÜRKÇE

Ağız
Akciğer
Ayak
Bacak
Baş
Bel
Boy
Boyun
Böbrek
Burun
Çene
Damar
Deri
Dil
Diş
Dudak
El
Göbek
Göğüs
Göz
Kaburga
Kalça
Kalp
Kan
Kanat

KIRGIZCA

Ooz
Öpkö
But / ayak
But / ayak / tuyak
Baş
Bel
Boy
Moyun
Böyrök
Murun
Caak
Tamır
Teri
Til
Tiş
Erin
Kol
Kindik
Kökürök / köödön
Köl
Kabırğa
Cambaş / San
Cürök
Kan
Kanat

Karaciğer	Boor
Karın	Karın / iç
Kaş	Kaş
Kemik	Söök
Kıl	Kıl
Kol	Kol
Kulak	Kulak
Mide	Aşkazan
Omurga	Omurtga / kır arka
Parmak	Barmak / manca
Saç	Çaç
Sakal	Sakal
Tırnak	Tırmak
Tüy	Kıl
Yanak	Caak
Yüz	Cüz / bet

II. 1. 6. Temel Renkler (Negiz Tüstör)

Temel renklere baktığımızda bunların tam eş değerli olduklarını görüyoruz.

TÜRKÇE

Al
Beyaz
Kırmızı
Mavi
Mor
Pembe
Sarı
Siyah
Turuncu

KIRGIZCA

Al
Ak
Kızıl
Kök
Sıya Kök
Gülgün
Sarı
Kara
Kızıl-sarı

Yeşil

Caşıl

II. 1. 7. Soru Kelimeleri (Suroo Sözdörü)

Soru kelimeleri anlam yönünden tam eş değerlidir, fakat ses yönünden farklıdır. Soru kelimelerini anlamak açısından yazılışlarının bilinmesi gerekir.

TÜRKÇE

KIRGIZCA

Hangi

Kaysı

Kaç

Kança

Kaçıncı

Kančançı

Kim

Kim

Nasıl

Kanday

Ne

Emne

Ne ile

Emne menen

Ne zaman

Kaçan

Nerede

Kayda

Nereden

Kaydan

Nereye

Kayda

Niçin

Emne üçün

II. 1. 8. Meslek Adları (Kesip Attarı)

Meslek adları Kırgız Türkçesinde genelde Rusçadan alıntı sözlerdir. Kırgızlara ait meslek adları *çı /çi / çu / çü - kış / kiç / kuç / küç* ekleri ile bitenlerdir. İki lehçeyi kıyasladığımız zaman meslek adlarının anlamca tam eş değerli olduğunu görüyoruz. Yapıları çoğunlukla farklıdır. Burada asıl bilinmesi gereken Rusçadan alıntı meslek adlarıdır.

TÜRKÇE

Aktör
Aktris
Asker
Astronot
Aşçı
Avukat
Ayakkabıcı
Başkan
Boyacı
Bozacı
Cerrah
Çiçekçi
Çiftçi
Çoban
Dalgıç
Doktor
Emekli
Eskici
Ev hanımı
Fırıncı
Garson
Gazeteci
Güreşçi
Hamal
Hemşire
Hizmetçi
Hostes
İşçi
İtfaiyeci
Kuaför

KIRGIZCA

Aktyör
Aktrisa
Asker
Astronavt
Aşpozçu
Advokat
Ötükçü
Prezident
Boyokçu
Bozoçu
Hirurg
Gülçü
Dıykan
Maçlı
Suuçu
Doktor / doktor
Pensioner
Eskiçi
İştebegen ayal
Naabayçı
Ofitsiant
Jurnalist
Küröşçü
Ambal
Medsestra
Kızmatçı
Stuardessa
Cumuşçu / emgekçi
Ört öçürgüç
Çaç taraç / parikmaher

Kütüphaneci	Kitepkanaçı
Memur	Mamlekettik kızmatker
Mimar	Arhitektor
Muavin	Bömöştük
Muhasebeci	Buhgalteriya
Müdür	Direktor
Müftü	Moldo
Mühendis	İnjener
Öğretmen	Mugalim
Pilot	Uçkuç
Polis	Militsiya
Postacı	Poçtoçu
Ressam	Sürötçü
Sanık	Künöölüü
Şarkıcı	Irçı
Satıcı	Satuuçu
Savaşçı	Soguşçu
Savcı	Prokuror
Siyasetçi	Sayasatçı
Şoför	Şofyör
Tercüman	Kotormoçu
Terzi	Kiyim tigüüçü
Tüccar	Soodager
Yargıç	Sot
Yazar	Cazuuçu

II. 1. 9. Günler (Kündör)

Haftanın günlerine baktığımızda *cuma* hariç diğer günlerin ses yapılarının farklı ama anlamca tam eş değerli olduğunu görüyoruz.

TÜRKÇE

Pazartesi
Salı
Çarşamba
Perşembe
Cuma
Cumartesi
Pazar

KIRGIZCA

Düyşömbü
Şeyşembi
Şarşembi
Beyşembi
Cuma
İşembi
Cekşembi

II. 1. 10. Zaman Adları (Kündün Ubaktarı)

Zaman adlarına baktığımızda yapılarının tamamen farklı olduğunu görüyoruz. Kaynak lehçeyi hedef lehçeye aktarırken ses yapılarının bilinmesi gerekmektedir. Anlam açısından baktığımızda tam eş değerlidirler.

TÜRKÇE

Sabah
Öğlen
Akşam
Gece
Şafak sökerken
Öğlenden sonra
Gece yarısında
Dün
Bugün
Yarın
Ertesi gün
Öbürsü günün ertesi
Birkaç gün önce
Birkaç gün sonra

KIRGIZCA

Erteñ menen
Tüştö
Keçinde
Tünüçündö
Tañ atkanda / Tañ erteñ
Tüştön kiyin
Tün carımında / Tün ortosunda
Keçe
Bügün
Erteñ
Bürsügünü
Soñgu kün
Bir top kün murun
Bir top kün kiyin

Yakında	Cakında
Şimdi	Azır
Daha demin	Emi ele
Az sonra	Bir azdan kiyin
Biraz önce / az önce	Bir az murun
Erken	Erte
Geç	Keç
Geçen yıl	Bıltır
Bu yıl	Bıyıl
Geçmiş yıl	Ötkön cılı
Önümüzdeki yıl	Soñgu cıl
Bu ay	Bul ayda
Geçmiş ay	Ötkön ayda
Gelecek ay	Emki ayda
Hafta	Apta / Cuma
Haftanın sonunda	Cumanın ayagında
Haftanın içinde	Cumanın içinde
Hafta başında	Cumanın başında
Dakika	Münöt
Saniye	Sekunda
24 saat	Sutka
Saat	Saat

II. 1. 11. Aylar (Aylar)

Aylar, Kırgız Türkçesine Rusçadan alınmadır ve anlamca tam eş değerlidir.

TÜRKÇE

Ocak
Şubat
Mart

KIRGIZCA

Yanvar
Fevral
Mart

Nisan	Aprel
Mayıs	May
Haziran	İyun
Temmuz	İyul
Ağustos	Avgust
Eylül	Sentyabr
Ekim	Oktyabr
Kasım	Noyabr
Aralık	Dekabr

II. 1. 12. Mevsimler (Mezgilder)

Mevsimlerin yapıları farklı olmasına rağmen anlamca tam eş değerlidir. Sadece kış mevsiminin ses yapısı aynıdır.

TÜRKÇE

Sonbahar / güz
Kış
İlkbahar
Yaz

KIRGIZCA

Küz
Kış
Caz
Cay

II. 1. 13. Yönler (Bagıt / Cak / Tarap)

Yönler, anlamca tam eş değerli olup, yapı açısından farklılıklar göstermektedir.

TÜRKÇE

Batı
Doğu
Güney
Güney-batı

KIRGIZCA

Batış
Çığış
Tüştük
Tüştük-batış

Güney-doğu	Tüştük-çıgış
Kuzey	Tündük
Kuzey-batı	Tündük-batış
Kuzey-doğu	Tündük-çıgış
İç	İç
Dış	Tış / sırt
Üst	Üstü
Yukarı	Cogoru
Aşağı	Ildıy / tömön
Alt	Aldı / astı
Sağ	Oñ
Sol	Sol
Ön	Aldı
Arka	Arka
Sağ taraf	Oñ cak
Sol taraf	Sol cak

II. 1. 14. Kültür Kelimeleri (Madaniyat Sözdörü)

Kültür kelimelerinin birçoğu farklı dillerden alınsa da anlamca tam eş değerlidir. Ses yapılarına baktığımızda bazıları aynı, bazıları ise tamamen farklıdır. Farklı olanları aktarma esnasında sıkıntı çıkmaması açısından bilinmesi gerekir. Kültür kelimeleri alfabetik sıra yerine din, bilim, siyaset ve diğer isimlerden oluşarak sınıflandırılmıştır.

TÜRKÇE

Din
Namaz
Namaz bezi
Namaz seccadesi
Oruç
Zekât

KIRGIZCA

Din
Namaz
Namaz coolugu
Caynamaz
Orozo
Zeket

Dua	Duba
Tövbe	Tobo
Estağfurullah	Kudaya tobo
Âmin	Amin
Abdest	Aptes
Peygamber	Paygambar
Allah	Kuday
Ruh	Can
Sevap	Soop
Günah	Künöö
Cennet	Beyiş
Cehennem	Tozok
Melek	Perişte
Şeytan	Şaytan
Cin	Cin
Matem	Aza
Cenaze	Söök
Ahlak	Adep-ahlak
Edep	Adep
Felsefe	Filosofiya
Akıl	Akıl / es
Sanat	Sanat
İlim	İlim / bilim
Âlim	Aalım / okumuştı
Şiir	Poeziya
Edebiyat	Adabiyat
Tarih	Tarih
Musiki	Salttuu Türk Muzıkası
Resim	Süröt
Eser	Çıgarma
Defter	Depter
Kitap	Kitep

Kalem	Kalem
Kâğıt	Kagaz
İmtihan	Sınoo / sınak / ekzamen
Okul	Mektep
Üniversite	Universitet
Harf	Tamga
Yazı	Cazuu
Hesap	Esep
Mektup	Kat
Mana	Maani
Televizyon	Televizor
Telefon	Telefon
Bilgisayar	Kompyuter
Otobüs	Avtobus
Araba	Araba
Gemi	Keme
Tren	Poezd
Uçak	Uçak / samolyöt
Radyo	Radio
Adalet	Adilettüülük
Hak	Adilettik / ukuk
Hukuk	Ukuk
Kanun	Kodeks
Hükümet	Ökmöt
Devlet	Mamleket / ökmöt
Siyaset	Sayaset
Tarım	Dıykançılık
Kültür	Madaniyat
Grev	İş taştoo
Gramer	Grammatika
Grup	Gruppa
Damga	Tamga

Fayton	Faeton
Müzik	Muzika
Matematik	Matematika
Köprü	Köpüröö
Telsiz	Kılsız
Telgraf	Telegraf
Kanun (müzik aleti)	Kanun
Kültürel	Madaniy
Siyasi	Sayasiy
Siyasal	Sayasiy
Tarla	Talaa
Dünya	Düynö
Sokak	Köçö
Cadde	Prospekt / çonj köçö
Apartman	Podezd
Mahalle	Maala
Komşu	Konşu
Lamba	Lampa
Pencere	Tereze
Kapı	Eşik
Ders	Sabak
Sınıf	klass
Yatakhane	Catakana
Sözlük	Sözdük
Şehir	Şaar
Köy	Ayıl
Sandalye	Oturguç
Masa	Üstöl
Tahta	Takta
Duvar	Dubal
Çöp kutusu	Çaka
Tebeşir	Bor

Silgi	Öçürgüç / sürgüç
Dershane	Darskana
Restoran	Restoran
Karakol	Karakol
Oğul	Uul
Oğlan	Erkek bala
Kız	kız
Erkek	Erkek
Kadın	Ayal / katın
Kişi	Kişi / adam
Arkadaş	Coldoş / teñtuş
Dost	Dos

II. 1. 15. Kıyafet Adları (Tışkı Körünüş Attarı)

Kıyafet adlarında kaynak lehçedeki bir kelimenin hedef lehçede birden fazla kavrama eş değeri olduğunu görüyoruz. Anlamca tam eş değeri olan kıyafet adlarının yapılarında farklılıklar vardır.

TÜRKÇE

Atkı
Atlet fanilas
Balerin kıyafeti
Başörtüsü
Bikini
Bilezik
Ceket
Çizme
Çorap
Don
Elbise

KIRGIZCA

Moyun orooc
Mayka
Triko
Cooluk
Ayaldardın eki bölüktü suu kiyimi
Bileri
Caket
Ötük
Baypak
Ton / kiyim
Kiyim / ayal köynöğü

Eldiven	Kol kap
Etek	Yupka / etek
Gömlek	Köynök
Havlu	Cüz aarçı
İç çamaşırı	İç kiyim
Kolye	Kole / şuru / monçok
Kravat	Galstuk
Küpe	İymek / söykö
Mayo	Süzmö kostyumu
Mendil	Cüz aarçı
Palto	Palto
Pantolon	Şım
Pijama	Picama
Süveter / kazak	Sviter
Şapka / başlık	Kalpak
Şapka	Şapka
Şort	Şorta
Takım elbise	Kostyüm

II. I. 16. Sebzeler ve Meyveler (Caşılçalar cana Cemişter)

Sebze ve meyve isimlerinin bazıları Kırgız Türkçesine Rusçadan girmiştir. Bazı meyve ve sebzelerin ses yapıları Türkiye Türkçesindekiyle aynıdır. Buna karşın bazı yapıları bilmemizde fayda vardır. Anlamca baktığımızda sebze ve meyveler tam eş değerlidir.

TÜRKÇE

Ananas
Armut
Ayva
Bamya
Bezelye

KIRGIZCA

Ananas
Almurut
Ayva
Bamiya
Buur çak

Biber	Kalempir
Böğürtlen	Büldürkön badalı
Ceviz	Cangak
Çilek	Klubnika
Domates	Pomidor
Elma	Alma
Erik	Örük
Fasulye	Kadimki fasol
Fındık	Funduk
Ispanak	Bakça kozu kulagı
İğde	Ciyde
İncir	Ancır
Kabak	Kabak
Karnabahar	Güldü kapusta
Karpuz	Darbız
Kavun	Koon
Kelem	Kapusta
Kiraz	Kiilas / alça
Lahana	Kapusta
Limon	Limon
Marul	Marul
Mandalina	Mandarin
Maydanoz	Petruşka
Muz	Banan
Nar	Anar
Patates	Kartoşka
Patlıcan	Baklacan
Pırasa	Poney piyazı
Portakal	Apelsin
Roka	Eruka
Salatalık	Badıran
Sarımsak	Sarımsak

Soğan	Piyaz
Şeftali	Şabdaalı
Turunç	Turunç
Vişne	Çie
Zeytin	Zaytun

II. 1. 17. Zamirler (At Atooçtor)

Zamirler tek tek ele alınarak incelendi. Çıkan sonuçta şahıs eklerinin de anlamca örtüştüğü fakat ses yönünden farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Yalnız iki lehçeyi konuşan kişiler zamirleri rahatlıkla çaba sarfetmeden anlayabilir.

TÜRKÇE

KIRGIZCA

II. 1. 17. 1. Şahıs Zamirleri

Ben	Men
Sen	Sen
O	Al
Biz	Biz
Siz	Siler
Onlar	Alar

II. 1. 17. 2. -e Hali

Bana	Maga
Sana	Saga
Ona	Alga
Bize	Bizge
Size	Silerge
Onlara	Alarga

II. 1. 17. 3. -i Hali

Beni	Meni
Seni	Seni
Onu	Anı
Bizi	Bizdi
Sizi	Silerdi
Onları	Alardı

II. 1. 17. 4. Bulunma Hali

Bende	Mende
Sende	Sende
Onda	Anda
Bizde	Bizde
Sizde	Silerde
Onlarda	Alarda

II. 1. 17. 5. Çıkma Hali

Benden	Menden
Senden	Senden
Ondan	Andan
Bizden	Bizden
Sizden	Silerden
Onlardan	Alardan

II. 1. 17. 6. İyelik Eki

Benim	Menin
Senin	Senin
Onun	Anın

Bizim	Bizdin
Sizin	Silerdin
Onların	Alardın

II. 1. 17. 7. Belirsiz Zamirler

Her	Ar
Hiç	Eç
Hiçbir	Eç bir
Herkes	Ar kim
Hepsi	Baarı / bardığı
Hiçbiri	Eç kimisi / eç biröö

II. 1. 17. 8. İşaret Zamirleri

Bu	Bul / uşul / bu
Şu	Uşu / uşul
O	Al / oşol / tigi / tetigi
Kendim	Özüm
Kendi	Öz
Biri	Biri

NOT: Şahıs eklerinde tekil nezaket **siz** eki, çoğul nezakette de **sizder** ekleri de yer almaktadır.

II. 1. 18. Sıfatlar ve Zarflar (Sın Atooçtor cana Taktooçtor)

Sıfatlara ve zarflara baktığımızda yapılarının Türkiye Türkçesinden oldukça farklı olduğunu görüyoruz. Bu durum lehçeyi yeni öğrenen kişi açısından sıkıntı yaratabilir. Bundan dolayı bunların ses yapılarının iyi bilinmesi gerekmektedir. Anlam yönünden

baktığımızda temel anlamları tam eş değerlidir fakat yan anlamları değişiklik göstermektedir.

TÜRKÇE

Acı / Tatlı
Acele
Açık
Ağır / Hafif

Akıllı / Akılsız
Başlangıcı / Sonu
Büyük / Küçük
Çalışkan / Tembel
Çok / Az
Daire / Oval
Dar / Geniş
Doğru / Yanlış
Dolu / Boş
Düz / Pürüzlü
Eski / Yeni
Gerçek / Yalan
Güzel / Çirkin
Ilık
İçi / Dışı, dışarı
İri
İyi kokulu / Kötü kokulu
Kalın / İnce

Kolay / Zor

KIRGIZCA

Açuu / Tattuu, daamduu
Şaşılış, bat, tez
Açık
Oor (nesne için) / Ceñil
Tataal, kıyın (iş için)
Akılduu / Akılsuz
Başı / Ayagı
Çoñ, iri / Kiçine
Meenetkeç, işterman / Calkoo
Köp, abdan / Az
Tegerek / Cüyrü
Tar / Keñ, keñiri
Tuura / Cañılış, kata
Tolo / Boş
Cılma, sıyda / Bıdırakay
Eski / Cañı
Çınıgı / Kalp, calgan
Suluu, kooz / Öñü sert, ırayı buzuk
Cıluu
İçi / Sırtı, tışı
İri, çoñ
Cıttuu / Sasık
Coon (yuvarlak şeylerin kalınlığı)/
İçke
Kalıñ / Cuka
Ceñil / Oor
Oñoy / Kıyın

Koyu / Açık

Kötü / İyi

Önü / Arkası

Serin

Sevinç / Üzüntü

Sıcak / Soğuk

Şişman / Zayıf

Temiz / Pis

Ucuz / Pahalı

Uzun / Kısa

Üstü / Altı

Yakın / Uzak

Yaşlı / Genç

Yukarı / Aşağı

Yumuşak / Sert

Yuvarlak / Düz

Yüksek / Alçak

Acayip

Asıl

Başka

Biraz

Birlikte

Böyle

En

Hakiki

Önce

Öte

Öyle

Pek

Son

Koyu / Açık

Caman / Cakşı

Aldı / Artı

Serünn

Kaldaktagan (kişi için)

Kubanıç / Kaygı

Isık / Suuk

Toluk / Arık

Taza / Kir

Arzan / Kımbat

Uzun / Kıska

Üstü / Astı

Cakın / Uzak, alıs, ırak

Karı / Caş

Cogoru / Tömön

Cumşak / Katuu

Togolok / Calpak

Biyik / Capız

Kızık

Negiz, negizi

Başka, bölök

Bir az

Birge

Mınday, uşulday

Eñ

Çınıgı, tuura

Murun

Arı, arkı cak, kalgan

Anday, oşonday, uşunday

Bekem

Soñ

Sonra	Kiyin
Ters	Ters
Yalnız	Calgız

II. 1. 19. Edatlar ve Bağlaçlar (Candooçtor cana Baylamtalar)

Edatların ve bağlaçların ses yapıları farklı olmasına rağmen anlamca tam eş değerlidir. Ve bunları da aktarma yaparken ve dil öğrenirken bilinmesi gerekmektedir.

TÜRKÇE

KIRGIZCA

Ama / Fakat	Birok
Çünkü	Antkeni
Değil	Emes
Değın	Çeyin, deyre
Evet	Ooba
Göre	Körö, caraşa
Hayır	Cok
İçin	Üçün
İşte	Mına
Kadar	Mınçalık (bu kadar) Oşonçuluk (o kadar) Uşunçalık (şu kadar)
Ve	Cana
Yani	Başkaça, demek

II. 1. 20. Temel Fiiller (Negiz Etişter)

Fiillerde görüldü ki temel anlamları tam eş değerlidir fakat yan anlamları için bu söz konusu değildir. Yapı yönünden ele aldığımızda çok sık kullanılan fiillerin anlaşılır olduğunu ortaya çıkmıştır.

TÜRKÇE

KIRGIZCA

-A-

Abanmak (birine)

İyilüü, tayanuu, küç koldonup

Abartılmak

Apırtıluu

Acayipleşmek

Tañkalıçtuu bolu

Acımak

Ooruu

Acıtmak

Açıtuu

Açılmak

Açıluu

Açmak

Açuu

Açtırmak

Açtırıuu

Adamak

Söz berüü

Adımlamak

Kadamdoo, basuu

Adileşmek

Cönököylöşüü

Adlandırmak

Atoo, At berüü

Affedilmek

Keçirim berilüü

Affetmek

Keçirüü

Ağaçlandırmak

Caşıldandıruu

Ağarmak

Agaruu

Ağırlamak

Sıyloo, konoktoo

Ağırlaşmak

Oorloşuu

Ağlamak

Iyloo

Ağlatmak

Iylatuu

Ağrımak

Ooruu

Akıllanmak

Akıl / Es kirüü

Akıtmak

Agızuu

Aklamak

Aktoo

Aklanmak

Agaruu

Akmak

Aguu

Akortlamak

Akkorddoo

Aksamak

Aksoo

Aksatmak	Aksatuu
Aktarmak	Kotoruşturuu
Aktifleşmek	Aktivdeşüü
Alalamak	Ala-bula kılıuu
Alazlamak	Alastoo
Alçalmak	Ildıy tüşüü
Alçılmak	Gıpstöö
Aldanmak	Aldanuu
Aldatmak	Aldoo
Aldırmak	Aldıruu
Alevlenmek	Aloolonuu
Algılamak	Tüşünüü
Alıkoymak	Alıp ketüü
Alınmak	Alınuu
Alışmak	Könüü
Alkışlamak	Kol çabuu
Almak	Aluu
Anılmak	Eskerilüü
Anımsamak	Eskerüü
Anlamak	Tüşünüü
Anlatmak	Tüşündürüü
Aramak	İzdöö
Araştırmak	izdöö
Arınmak	Tazalanuu
Arızalanmak	Buzuluu
Arlanmak	Ardanuu
Artmak	Artuu
Arzulamak	Kaaloo
Asabileşmek	Çindenüü
Asfaltlamak	Asfalttoo
Asılmak	Asılıuu
Asmak	Asuu

Aşılmak	Emdöö
Aşındırmak	Eskirüü
Atışmak	Atışuu
Atıştırmak	Şam-şum etüü
Atlamak	Attoo
Atlatmak	Attatuu
Atmak	İrgıtuu, taştöo
Avunmak	Sooronuu
Ayarlamak	Tuuraloo
Aydınlanmak	Carıktandırılıuu
Aydınlatmak	Carık berüü
Ayıklamak	Tazaloo
Ayıplamak	Sındoo
Ayrılmak	Bölünüü
Azarlamak	Cemelöö, tildöö
Azdırmak	Köptürüü
Azıtmak	Köptürüü
Azmak	Caaldanuu

-B-

Badanalamak	Aktoo
Bağdaşmak	Kelişüü
Bağırmak	Kıykıruu
Bağışlamak	Tartuu kılıuu
Bağlamak	Bayloo
Bağrışmak	Bakırışuu
Bakışmak	Biri-birin karoo
Bakmak	Karoo
Ballandırmak	Bal koşuu
Banmak	Maluu
Barınmak	Baş kalkaloo

Barışmak	Caraşuu
Basılmak	Basıluu
Basitleşmek	Cönököylöşüü
Basmak	Basuu
Bastırmak	Bastıruu
Başarmak	İşke aşıruu
Başlamak	Baştoo
Batılılaşmak	Batış taşuu
Batırmak	Çöktürüü
Batmak	Çögüü (gemi)
Bayılmak	Esmen tanuu
Beğenmek	Caktıruu
Beklemek	Kütüü
Belirlemek	Belgilöö
Belirmek	Belgilüü boluu
Belirtmek	Belgilöö
Benzeşmek	Okşoşuu
Beslemek	Tamaktandıruu
Beslenmek	Azıktanuu
Bestelemek	Muzıka cazuu
Beyazlatmak	Agartuu
Bezlemek	Zerigüü
Bıçaklamak	Bıçaktoo
Bıktırmak	Tacatuu
Bıkmak	Tacoo
Bırakmak	Taştoo
Bıçmek	Bıçuu
Bilinmek	Bilinüü
Bilmek	Bilüü
Binmek	Minüü (hayvanlara)
Birleşmek	Birigüü
Bitirmek	Bütürüü

Bitmek	Bütüü
Boğmak	Muuntuu
Boğulmak	Muunuu
Boyamak	Boyoo, sırdoo
Bozdurmak	Buzduruu
Bozmak	Buzuu
Bölüşmek	Bölüşüü
Budamak	Butoo
Buğulanmak	Buulanuu
Bulanmak	Bulganuu
Bulaşmak	Bulganuu
Bulmak	Tabuu
Bulutlanmak	Bulut basuu
Bunaltmak	Tacatuu
Burkmak	Burkuu
Burmak	Buruu
Buruşmak	Bırışuu
Buyrulmak	Buyuruluu
Buyurmak	Buyuruu
Buzlanmak	Muz tojuu
Bürünmek	Oronuu
Bütünlemek	Bütündöö
Büyümeek	Çoņoyuu
Büzmeek	Bürüştüü
Büzüşmeek	Bürüşüü

-C-

Canlanmak	Candanuu
Cazırdamak	Çatıroo
Celallenmek	Caaldanuu
Cesaretlenmek	Kayrattanuu

Cevaplamak	Coop berüü
Cezalandırmak	Cazalandıruu
Cezbetmek	Özünö tartuu
Cırlamak	İrdoo, süylöö
Cızırdamak	Çız-çız etüü
Ciltlemek	Mukaballoo
Coplamak	Tayak / tokmak menen caboo
Coşmak	Tolkundanuu
Cüretlenmek	Kayrattanuu

-Ç-

Çabalamak	Araket kılıu
Çabuklaşmak	Tezdöö
Çağdaşlaşmak	Uçurga ılayıktaşuu
Çağlamak	Şarıldoo
Çağrıştırmak	Elestetüü
Çakışmak	Kagılışuu
Çakmak	Kaguu, bayloo
Çalışmak	İştöö
Çalkalamak	Çaykoo
Çalmak	Uurdoo
Çamurlanmak	Batkakka batuu
Çangırdamak	Şaņgıroo
Çarpışmak	Kagılışuu
Çarpıtmak	Kıyşaytuu
Çarpmak	Kagılışuu
Çatırdamak	Çatır-çatır etüü
Çatlamak	Carılıu
Çekinmek	Uyaluu
Çekişmek	Tartışuu
Çekmek	Tartuu

Çelişmek	Karama-karşı çıguu
Çerçevelemek	Ceektöo
Çeşitlemek	Türün köböytüü
Çevirmek	Buruu, aylandırıuu
Çağırmaq	Çakırıuu
Çıkarmak	Çıgaruu
Çıkmak	Çıguu
Çırpınmak	Çabalaktoo
Çıtırdamak	Çıtıroo
Çiçeklenmek	Güldöo
Çiğnemek	Çaynoo
Çivilemek	Mık kaguu
Çocuklaşmak	Bala menen bala bolu
Çoğalmak	Köböyüü
Çökmek	Çögüü
Çözmek	Çeçüü
Çürümek	Çirüü

-D-

Dağılmak	Taroo
Daldırmak	Batıruu
Dalmak	Suuga çumkuu
Damlatmak	Tamızıuu
Danışmak	Keñeşüü, akıldeşuu
Daralmak	Taruu
Davranmak	Mamile kılloo /casoo
Dayanmak	Tayanuu
Defetmek	Kubaloo
Defnetmek	Kömüü
Değınmek	Tıyıp ötüü, söz kılloo
Değışmek	Özgörüü

Değmek	Tiyüü, cetüü (bir şeye), baruu
Delmek	Teşüü
Demek	Deş, süylöş, cıytış
Denemek	Sınoo
Depolamak	Cıyıp/ toptop koyu
Derlemek	Toptoo
Dertleşmek	Dartın / armanın aytışuu
Desteklemek	Koldoo körgözüü
Deşmek	Teşüü
Devralmak	Ötkörüp aluu
Devretmek	Aylantuu
Devrilmek	Cıgıluu
Dışlamak	Çettetüü
Dikmek	Tigüü
Dilemek	Tilöö
Dilenmek	Kayır suroo
Dinlemek	Uguu
Dinlenmek	Es aluu
Direnmek	Kögörüü
Dirilmek	Tirilüü
Dışlemek	Tiştöö
Dizmek	Tizüü
Doğmak	Tuluu
Doğramak	Tuuroo
Doğrulamak	Tuuraloo
Doğrulmak	Tüzdölüü
Doğurmak	Töröö
Dokumak	Tokuu
Dokunmak	Tiyüü
Dolamak	Oroo
Dolanmak	Aylanuu
Dolaşmak	Kezüü

Doldurmak	Tolturuu
Dolmak	Toluu
Donatmak	Kiygizüü
Donmak	Toḡuu
Doymak	Toyuu
Doyurmak	Toyguzuu
Dökmek	Koyuu
Döktürmek	Töktürüü
Dönmek	Aylanuu
Döşemek	Töşöö
Dövmek	Uruu, saboo
Dövüşmek	Uruşuu
Durmak	Turuu
Duygulanmak	Sezimderi kozgoluu
Duymak	Uguu
Dürtmek	Türtüü
Düşmek	Tüşüü
Düşünmek	Oyloo
Düzelmek	Tüzölüü
Düzeltemek	Tüzöltüü
Düzenlemek	Tartipke keltirüü

-E-

Edinmek	Aluu (haber)
Efkârlanmak	Kapalanuu
Eğilmek	İyilüü
Eğitmek	Tarbiyaloo, bilim berüü
Eğlenmek	Köñül açuu
Eğmek	İyüü
Ekilmek	Egilüü
Ekleme	Komuşçaloo

Ekmek	Egüü (tarlayı)
Eksilmek	Azayuu
Elektriklenmek	Elektrlenüü
Elemek	Eleş
Ellemek	Karmaloo
Elvermek	Cetişerlik
Emanet etmek	Amanat kılıu
Emeklemek	Emgektöö
Emretmek	Buyuruu
Erginleşmek	Cetilüü
Erimek	Erüü
Erinmek	Erinüü
Eritmek	Eritüü
Ermek	Cetüü
Eskitmek	Eskirtmek
Esnemek	Estöö
Etkilemek	Taasir berüü
Etmek	Etüü, kılıu
Evlenmek	Üylönüü
Ezberlemek	Catto, eske caktoo
Ezilmek	Ezilüü
Ezmek	Ezüü

-F-

Fakirleşmek	Kedeylenüü
Farklılaşmak	Özgöçölönüü
Faydalanmak	Paydalanuu
Fazlalaşmak	Köböyüü
Fenalaşmak	Naçardoo
Ferahlamak	Keñeyüü
Fethetmek	Karatoo

Fırçalamak	Cemelöo (birini)
Fırlatmak	Irgıtuu
Fısıldaşmak	Şıbıraşuu
Filizlenmek	Büçür bayloo
Fosilleşmek	Taşka aylanuu

-G-

Garantilemek	Garantiyaloo
Garipsemek	Calgız / baykuş cezüü
Gebermek	Ölüü
Gebertmek	Öltürüü
Geceleme	Tünöö
Geciktirmek	Keçiktirilüü
Geçinmek	Ookat kılloo
Geçirmek	Öktörüü (arasından)
Geçmek	Ötüü
Gelişmek	Önügüü
Gelmek	Kelüü
Gençleşmek	Caşaruu
Genişlemek	keñeyüü
Gerçekleşmek	İşke aşuu
Gerilemek	Artta kaluu
Gerilmek	kerilüü
Getirmek	Alıp kelüü
Gevelemek	Kepşöö
Gezdirmek	Kezdirüü
Gezmek	Kezüü
Gıdıklamak	Kıtıgılanuu
Girişmek	Kirişüü
Girmek	Kirüü
Gitmek	Baruu, ketüü

Giydirmek	Kiygizüü
Giyinmek	Kiyinüü
Giymek	Kiyüü
Gizlemek	Caşıruu
Göçmek	Köçüü
Gölgelemek	Kölökölöö
Gömmek	Kömüü
Gömülmek	Kömülüü
Göndermek	Ciberüü
Görmek	Körüü
Görölmek	Körülüü
Görüşmek	Coluguşuu
Göstermek	Körsötüü
Götürmek	Alıp baruu / ketüü
Gözlemek	Közdöö
Güçlenmek	Küçtönüü
Gülmek	Külüü
Güneşlenmek	Künöstöö
Gürlemek	Kürüldöö
Güvenmek	İşenüü
Güzelleşmek	Suluulanuu

-H-

Haberleşmek	Öz ara kabarlaşuu
Hafiflemek	Ceñildöö
Halletmek	Atkaruu
Hapşırmaq	Çüçkürüü
Harcamak	Karcoo
Hareketlenmek	Arakettenüü
Hasta olmak	Oorup kaluu
Haşlamak	Kaynatıp başıruu

Hatırlamak	Eskerüü
Havalanmak	Aba aluu
Haykırmak	Aykıruu
Hazırlanmak	Dayardanuu
Hesaplamak	Eseptöö
Heyecanlanmak	Tolkundanuu
Hapsetmek	Kamoo
Hırslanmak	Eņsöö
Hızlanmak	Ildamdıgı artuu
Hislenmek	Taasirlenüü
Hissetmek	Sezüü
Hizalamak	Katarga tizüü
Hoplamak	Sekirüü
Horlamak	Kordoo
Horuldamak	Koruldoo
Hoşlanmak	Köñülünö cakmak / İçi cılımak
Huylanmak	Kabatırlanuu
Hüzünlenmek	Kara bolu

-I-

İçkırmak	İçkıruu
Isınmak	Isuu
Isırmak	Tiştöö
Isıtmak	Isıtuu
Islatmak	Suu kılıu
Ismarlamak	Zakaz berüü
İşıldamak	Carkıroo

-i-

İade etmek	Kaytarıp berüü
------------	----------------

İçmek	İçüü
İçermek	İçine aluu
İçirmek	İçirüü
İğnelemek	İyne menen cabıştırıuu
İğrenmek	Cek körüü
İlerlemek	İlgerilöö
İlgilenmek	Kızıguu
İliklemek	İliktöö
İlişmek	İlinüü
İmrenmek	Suktanuu
İnanmak	İşenüü
İnceltmek	İçkertüü
İndirmek	Tüşürüü
İnmek	Tüşüü
İrdelemek	İzildöö
İsimlendirmek	İsım berüü
İstemek	Kaaloo, tilöö
İşitmek	Uguu
İşlemek	İştöö
İzlemek	Baykoogo aluu (kişiyi)

-K-

Kabarmak	Kabaruu
Kabullenmek	Kabıl aluu
Kaçırmak	Kaçıruu
Kaçmak	Kaçuu
Kahrolmak	Azap tartuu
Kalaylamak	Kalayloo
Kalkınmak	Önügüü
Kalkmak	Turu
Kalmak	Kaluu

Kanamak	Kanoo
Kandırmak	Inandırıuu
Kanmak	İşenüü
Kapamak	Kapatuu
Kapatmak	Cabuu
Kaplamak	Kaptooo
Karartmak	Karartuu
Karışmak	Aralaşuu
Karşılaşmak	Coluguşuu
Katlanmak	Kattaluu
Katmak	Koşuu, katuu
Kaymak	Cılışuu
Kaynamak	Kaynoo
Kaytarmak	Kaytaruu
Kazmak	Kazuu
Kekelemek	Kekeçtenüü
Keselenmek	Kesek-kesek boluu
Kesilmek	Kesilüü
Kesmek	Kesüü
Kestirmek	Kestirüü
Kılmak	Kıluu
Kıpırdamak	Kıbıroo
Kırdırmak	Kırdıruu
Kırmak	Sındıruu
Kısalma	Kıskaruu
Kıskanmak	Kızganuu
Kısmak	Kısuu
Kıstırmak	Kıstıruu
Kızarmak	Kızaruu
Kızdırmak	Isıtuu, kızıtuu
Kızmak	Kızuu
Kiralamak	Küröögö tutuu

Kirlenmek	Kirdöö
Kocamak	Karuu
Koklamak	Cıttoo
Kokmak	Cıttanuu
Konmak	Konuu
Konuşmak	Süylöö
Kopmak	Üzülüü
Korkmak	Korkuu
Korumak	Koruu
Korunmak	Korunuu
Koşmak	Çurkoo, cügüröö, koşuu
Koymak	Koyuu
Köpürmek	Köbürüü
Kucaklamak	Kucaktoo
Kudurmak	Kuturuu
Kullanmak	Koldonuu, paydalanuu
Kurmak	Kuruu
Kurtarmak	Kutkaruu
Kurulmak	Kuruluu
Kurumak	Kuruu
Kuşanmak	Kurçanuu
Kuvvetlenmek	Kubattanuu
Küfretmek	Sögüü
Kükremek	Kürküröö
Küreselleşmek	Globaldaşuu
Küsmek	Taarınuu, Ardanuu

-L-

Lanetlemek	Kardoo
Lekelemek	Kirdetüü
Lezzetlenmek	Daamduu bolu

-M-

Mahmurlaşmak	Nazduu
Mahvolmak	Cok boluu
Makineleştirmek	Mehanikalaştırıuu
Maskaralaşmak	Külkülüü
Mektuplaşmak	Kat alışuu
Memnun olmak	Kursant boluu
Menolunmak	Casak kılınuu
Merhabalaşmak	Salamdaşuu
Methetmek	Maktoo
Millileştirmek	Uluttaştırıuu
Modernleştirmek	Moderndeştirüü
Müdafaa etmek	Korgoo, saktoo
Mühürlemek	Möörlöö

-N-

Nadasa bırakmak	Es aldırıuu
Nakışlamak	Nakıştoo
Nallamak	Naldoo
Nazikleşmek	Nazikteşüü
Nemlenmek	Suulanuu, nımdanuu
Neşelendirmek	Köñül açuu
Nişanlanmak	Belgilenüü
Niyetlenmek	Niyettenüü
Numaralamak	Nomerlöö
Nurlandırmak	Nurlandırıuu
Nurlanmak	Nurlanuu

-O-

Okşamak	Sıloo
Okumak	Okuu
Okunmak	Okuluu
Olagelmek	Bolup kelüü
Olanaksızlaşmak	Mümkün bolboy kaluu
Olgunlaşmak	Bışuu (yemiş)
Olmak	Boluu
Onaylamak	Makul boluu
Ortalamak	Ortoloo
Oturmak	Oturuu
Oyalamak	Alaksıtuu (birini)
Oyalanmak	Alaksuu
Oynamak	Oynoo
Oynatmak	Oynotuu

-Ö-

Ödemek	Tölöö
Ödeşmek	Öz ara esepteşüü
Ödüllandirmek	Sıyloo
Öfkelenmek	Açuulanuu
Öğrenmek	Üyrönüü
Öksürmek	Cötölüü
Ölçmek	Ölçöö
Öldürmek	Öltürüü
Ölmek	Ölüü, düynödön kaytış
Öngörmek	Tura Kөрüü
Önlemek	Çara körüü
Öpmek	Öbüü
Örmek	Örüü

Örtmek
Özlemek

Cabuu
Sagınuu

-P-

Pahalılaşmak
Paklanmak
Paralanmak
Parçalamak
Parıldamak
Parlamak
Paslaşmak
Pataklamak
Patırdamak
Patlamak
Paylaştırmak
Pekiştirmek
Pisletmek
Pişirmek
Pişmek
Planlamak
Profesyonelleşmek
Programlamak
Pullamak
Puslanmak
Püskürmek

Kımbattoo
Tazalanuu
Akçaga kark boluu
Bölüktörgö acıratuu
Carkıroo
Carkıroo
Biri-birine pas berüü (sporda)
Saboo
Batıroo
Carıloo
Bölüştürüü
Katıruu
Kırdetüü
Bışıruu
Bışuu
Plandoo
Professionaldaşuu
Programmaloos
Marka cabıştırılıu
Tumandoo
Bışkıruu

-R-

Rahatlamak
Raksetmek
Renklendirmek

Canı cay aluu
Bıylöö
Tüsün /Öñün açuu

Resmileştirmek
Rutubetlenmek
Rüzgârlanmak

Rasmiy turgö keltirüü
Nımdanuu
şamaldoo

-S-

Sabırsızlanmak
Saçmak
Saçmalamak
Sakınmak
Sakatlamak
Saklamak
Saldırmak
Sallamak
Salmak
Sarılmak
Sarkmak
Sarmak
Sarsmak
Satmak
Savaşmak
Savunmak
Savurmak
Saymak
Seçmek
Selamlamak
Sembolleştirmek
Sendelemek
Sepetlemek
Serinlemek
Serpmeğ
Sertleşmek

Sabırsızdanuu
Çaçuu
Oozuna kelgendi süylöö
Saktanuu
Caraloo
Saktoo
Kol saluu
Termetüü (beşik)
Saluu
Oroluu
Salandoo
Oroo
Silkildetüü
Satuu
Soguşuu
Korgoo, saktoo
Sapıruu
Sanoo
Tandoo
Salamdaşuu
Simboldoşturuu
Sendelüü
Sebettöö
Serüündöö
Çaçuu
Katuulaşuu

Sevdalanmak	Süyüp kaluu, Aşık boloo
Sevmek	Süyüü, Cakşı köröö
Seyretmek	Karoo, Körüü
Sezdirmek	Sezdirüü
Sıçramak	Sekirüü
Sığmak	Sıyuu
Sıkılmak	Sıgıluu
Sıkışmak	Sıgılışuu
Sıkmaq	Kısuu, Bastıruu
Sıyırmak	Sıyıruu
Silkelenmek	Siklildetüü
Sinirlenmek	Açuulanuu
Sistemleşmek	Sistemalaşuu
Sokmak	Saluu
Soldurmak	Solutuu
Sormak	Suroo
Sökmek	Sögüü
Söylemek	Aytuu, Süylöö
Söyleşmek	Süylöşüü
Suçlamak	Künöölöö
Sulamak	Sugaruu
Sunmak	Sunuu
Susmak	Süylöböö
Sürünmek	Süyrölüü
Süslemek	Koozdoo
Süzmek	Süzüü

-Ş-

Şaka yapmak	Tamaşa kıluu
Şakırdamak	Şakıldoo
Şaşırmak	Tañ kaluu

Şekillenmek	Bir şekilge ee boluu
Şenlenmek	Şandanuu
Şıkırdamak	Şıñgiroo
Şiddetlenmek	Küçtönüü
Şişmanlamak	Semirüü, Tolup ketüü
Şişmek	Şişip ketüü
Şüphelenmek	Şektenüü

-T-

Taahhüt etmek	Söz berüü
Tahammül etmek	Çıdoo
Takdir etmek	Caktıruu
Takılmak	Tagıluu
Takışmak	Biri-birine tagıluu
Takmak	Taguu
Tamamlamak	Toluktoo
Tamir etmek	Tüzöltüü
Tanımak	Taanuu
Tanıtmak	Taanıtuu
Tapmak	Tabınuu
Taramak	Taroo
Tartışmak	Talaşıp-tartışuu
Tartmak	Tartuu
Tasarlamak	Oyloo, Plandoo
Taşımak	Taşuu
Taşınmak	Taşıluu
Taşlamak	Taş menen uruu
Taşmak	Taşıp ketüü
Tatlandırmak	Daam katuu
Tecrübe etmek	Tacıryba casoo
Tedavi etmek	Darıloo

Teklif etmek	Sunuş kılıu
Tekrar etmek	Kaytaloo
Telefon açmak	Telefon çaluu
Temizlemek	Tazaloo
Tepmek	Tebüü
Terbiye etmek	Tarbiyaloo
Terlemek	Terdöö
Teşhis etmek	Ak-karanı taanuu
Tıkanmak	Tıgılıp kaluu
Tıkmak	Tıguu
Tıraş olmak	Sakal-murutun aldiruu
Tırmalamak	Tırmaloo
Titremek	Titiröö
Toparlamak	Toptoo
Toplamak	Toptoo
Tövbe etmek	Tobo kılıu
Turlamak	Turga çıguu
Tutmak	Tutuu
Tuzlamak	Tuzdoo
Tükürmek	Tükürüü
Türemek	Payda boluu
Tütmeek	Tütöö

-U-

Ucuzlamak	Arzandoo
Uçmak	Uçuu
Uçurmak	Uçuruu
Uğraşmak	Alek boluu
Ulaşmak	ulaşuu (bir yere)
Ummak	Ümütötüü
Unutmak	Unutuu

Uslanmak	Es / akıl kirüü
Utandırmak	Uyat kılıu, Uyaltuu
Utanmak	Uyaluu
Uyanmak	Oygonuu
Uymak	Tuura kelüü
Uyumak	Uktoo
Uzanmak	Uzaruu

-Ü-

Üflemek	Üylöö
Üretmek	Öndörüü
Ürkmek	Korkup Ketüü
Ürkütme	Korkutuu
Üşenmek	Erinüü
Üşüme	Üşüü
Üzülmek	Kapa bolu

-V-

Varmak	Baruu
Vazgeçmek	Baş tartuu
Vazifelendirmek	Vazıypa / mildet cüktöö
Vedalaşmak	Koştoşuu
Vermek	Berüü
Vızıldamak	Izıldoo
Vurgulamak	Basım casoo
Vurmak	Uruu

-Y-

Yabancılaşmak	Cat bolu
---------------	----------

Yağdırmak	Caadıruu
Yağmak	Caa
Yakalamak	Karmoo
Yakınlaşmak	Cakindoo
Yakışmak	Caraşuu
Yakmak	Caguu
Yalan söylemek	Calgan aytoo
Yalvarmak	Calbaruu
Yamamak	Camoo
Yanaşmak	Canaşuu
Yanmak	Küyüü, Carık berüü
Yapışmak	Cabışuu
Yapmak	Casoo, Kılıu
Yaramak	Caroo
Yardım etmek	Cardam berüü
Yaşamak	Caşoo
Yatırmak	Catkıruu
Yatmak	Catuu
Yaymak	Cayuu
Yazmak	Cazuu
Yedirmek	Cedirüü
Yemek yemek	Tamaktanuu, Tamak içüü
Yenilemek	Cañıloo
Yenmek	Ceñüü
Yerleşmek	Cerleşüü
Yeşillenmek	Caşıldanuu
Yetişmek	Cetişüü
Yetmek	Cetüü
Yığdırmak	Cıydıruu
Yığılmak	Cıyılıu
Yıkamak	Cuu
Yıkamak	Cıguu, Buzuu

Yıpranmak	İpiroo, Eskiröö
Yırtmak	Cırtuu
Yitmek	Citüü
Yoğurmak	Cuuruu
Yoklamak	Coktoo, Sanoo
Yollamak	Coldoo
Yolmak	Culuu
Yorulmak	Çarçoo, Coruluu
Yorumlamak	Corumdoo
Yönetmek	Başkaruu
Yumuşamak	Cumşoo
Yutmak	Cutuu
Yüklemek	Cüktöö
Yükselmek	Biyiktöö
Yürümek	Basuu, Cöö cürüü
Yürütmek	Cürgüzüü
Yüzmek	Süzüü

-Z-

Zahmet vermek	Ubara kılıu
Zannetmek	Sanoo, Oyloo
Zayıflamak	Arıktoo
Zedelemek	Uruntup-berintüü
Zehirlemek	Uulandırui
Zevklenmek	Irahat aluu
Zıplamak	Irguu, Sekirüü
Zırıldamak	Zırıldoo
Zincirlemek	Çıncırloo
Zorlamak	Zordoo
Zorlaştırmak	Kıyındatuu
Zulmetmek	Zuulumduk / zalimdik kılıu

II. 2. Yalancı Eş Değerlikler

II. 2. 1. Akrabalık Adları (Tuugan Attarı)

Akrabalık adları genellikle tam eş değerlidir ama *kız kardeş*, *dede* ve *hala* kavramları yalancı eş olarak nitelendirilebilir. Bizdeki *abla* ve *hala* kavramı Kırgız Türkçesinde tek bir kavrama karşılıktır. Kız kardeş kavramı bizde hem erkek hem de kız için tektir. Kırgız Türkçesinde ise kızlar için farklı bir kavram erkekler için ise farklı bir kavram kullanılmaktadır. Aynı durum *dede* kavramı için de söz konusudur. Bu kavramlara kısmî yalancı eş değeri denebilir. Bu ayrışma başka dillerin etkisine de bağlanabilir.

TÜRKÇE

Abla / Hala

Kız kardeş (kızlar için)

Kız kardeş (erkekler için)

Dede (annenin babası)

Dede (babanın babası)

KIRGIZCA

Ece

Siñdi

Karındaş

Tayata

Çoñ ata

II. 2. 2. Tabiatla İlgili Kelimeler (Tabiyatka Tiyeşesi Bar Sözdör)

Tabiatla ilgili kelimelerde de yalancı eş değer kelimelerin olduğunu görülür. *Ateş* kelimesi Kırgız Türkçesindeki karşılığı üç kavrama karşılık gelmektedir. Burada dikkat etmemiz gereken kelime *ot* kavramıdır. Yapı yönünden baktığımızda *ot* kelimesi Türkiye Türkçesinde “ Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkilere verilen ortak ad” olarak geçmektedir. Anlam açısından *ot* kavramı dil öğretiminde ve metin aktarımında karıştırılabilir. *Güneş*, *gök*, *don* kavramları da aynı anlam kargaşasına yol açmaktadır. Buna kısmî yalancı eş değeri denebilir. *Buz* ve *çiçek* kavramlarının Kırgızca karşılıkları *muz* ve *gül* ‘dür. Kırgız Türkçesindeki *muz* kelimesi Türkiye Türkçesindeki *muz* meyvesinin ses yapısıyla aynıdır. Kırgız Türkçesindeki *muz* kelimesinin anlamının

bilinmemesi durumunda ciddi sorunlar ortaya çıkabilir. Aynıısı *çiçek* kavramı için de geçerlidir. Buna tam yalancı eş değerli denebilir.

TÜRKÇE

Ateş

Buz

Çiçek

Don

Gök

Güneş

Ot

KIRGIZCA

Ot / oçok / ört

Muz

Gül

Toñ / ayaz

Kök / asman

Kün

Ot / çöp

II. 2. 3. Organ Adları (Organ Attarı)

Organ adları çoğunlukla tam eş değerlidir. Fakat bazı kelimelerde farklılıklar vardır. Genellikle Türkiye Türkçesindeki iki farklı kavram, Kırgız Türkçesinde tek kavrama karşılık gelmektedir. Türkiye Türkçesindeki *ayak*, *bacak* kavramlarının karşılığı Kırgız Türkçesinde *but* kavramına karşılıktır. Türkiye Türkçesindeki *el* ve *kol* kavramları Kırgız Türkçesinde *kol* kavramına karşılıktır. Yine Türkiye Türkçesindeki *kıl* ve *tüy* kavramları da Kırgız Türkçesinde *kıl* kavramına karşılık gelmektedir. Kırgız Türkçesindeki bu kavramlar Türkiye Türkçesinde iki farklı anlama geldiğini görüyoruz. Bu duruma kısmî yalancı eş değerli denebilir.

TÜRKÇE

Ayak

Bacak

El

Kıl

Kol

Tüy

KIRGIZCA

But / ayak

But / ayak / tuyak

Kol

Kıl

Kol

Kıl

II. 2. 4. Temel Renkler (Negiz Tüstör)

Temel renklerde sadece *mavi* kelimesi farklıdır. Kırgız Türkçesindeki *kök* kavramı aynı zamanda Türkiye Türkçesindeki gökyüzü kavramını da karşılar. Bu durum anlam kargaşasına yol açabilir. Buna kısmî yalancı eş değerlik denebilir. Aynı zamanda Kırgız Türkçesindeki *kök* kavramı Türkiye Türkçesindeki *kök* kavramıyla da karıştırılabilir. Bunlar yapıları aynı olmasına rağmen anlam açısından farklıdır. Türkiye Türkçesindeki *kök*, “ bitkileri toprağa bağlayan ve onların, topraktaki besi maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm” olarak geçmektedir. Buna tam yalancı eş değerli denebilir.

TÜRKÇE

Mavi

KIRGIZCA

Kök

II. 2. 5. Zaman Adları (Kündün Ubaktarı)

Türkiye Türkçesindeki *dün* kavramı Kırgız Türkçesinde *keçe* kavramına karşılıktır. Fakat *keçe* kavramı Türkiye Türkçesinde “yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş” anlamındadır. Kırgız Türkçesi konuşurları Türkiye Türkçesi öğrenirken bu durum iyi bilinmezse sorunlar çıkabilir. Buna tam yalancı eş değerli denebilir. Türkiye Türkçesindeki *hafta* kavramı Kırgız Türkçesinde *cuma* kavramına karşılıktır. *Cuma* kavramı aynı zamanda günlerden *cuma* kavramını da karşılar. Buna da kısmî yalancı eş değerli denebilir.

TÜRKÇE

Dün

Hafta

KIRGIZCA

Keçe

Apta / Cuma

II. 2. 6. Sıfatlar ve Zarflar (Sın Atooçtor cana Taktooçtor)

Sıfatların ve zarfların temel anlamları tam eş değerlidir. Fakat yan anlamları ise yalancı eş değerlidir. Türkiye Türkçesinde iş için olsun, nesne için olsun *ağır* kelimesini

kullanılır. Kırgız Türkçesinde ise nesnelere için ayrı bir kelime, iş için ayrı bir kelime vardır. Diğer kelimeler için de aynı durum söz konusudur.

TÜRKÇE

KIRGIZCA

Ağır / Hafif

Oor (nesne için) / Ceñil

Tataal, kıyın (iş için)

Kalın / İnce

Coon (yuvarlak şeylerin kalınlığı)/

İçke

Kalıñ / Cuka

Serin

Serünn

Kaldaktağan (kişi için)

II. 2. 7. Edatlar ve Bağlaçlar (Candooçtor cana Baylamtalar)

Kırgız Türkçesinde *cok* kelimesi Türkiye Türkçesindeki *yok* ve *hayır* kavramına karşılıktır. Oysaki Türkiye Türkçesinde bu iki kavramı karşılayan iki ayrı kelime kullanılır. Bu açıdan baktığımızda Kırgız Türkçesindeki *cok* kelimesinin yan anlamı bakımında kısmî yalancı eş değerli diyebiliriz.

TÜRKÇE

KIRGIZCA

Hayır

Cok

II. 2. 8. Temel Fiiller (Negiz Etişter)

Fiilleri temel anlamları açısından incelediğimizde tam eş değerli oldukları ortaya çıkmıştır. Fakat yan anlamları açısından aynı durum söz konusu değildir. Yan anlamları yönünden ele aldığımızda yalancı eş değerli oldukları ortaya çıkmaktadır ve bu durum dili yeni öğrenen kişiler için yanıltıcı olabilir. Bundan dolayı fiillerin yan anlamlarını da doğru aktarım ve öğrenim açısından bilmek gerekir.

TÜRKÇE

KIRGIZCA

-A-

- **Açmak**

Çukur açmak
Kuyuyu açmak
Telefon açmak
Televizyonu açmak
Ağaçlar çiçek açmak

- **Alevlenmek**

Savaş alevlendi

- **Almak**

Ur almak
Üstüne bir şey almak
Boyundan almak
Toz almak
Duş almak

- **Anlamak**

Kumaştan anlamak

- **Atmak**

Ok atmak
İşten atmak
Tuz atmak
Banzi atmak
Tekme atmak
Sonraya atmak
Üzerine atmak

Açuu

Çukur kazuu
Kuduktu tazaloo
Telefon çaluu
Televizordu koyu
Darak güldödü

Aloolonuu

Soguş küç aldı

Aluu

Şişikti alıp saluu
Üstünö birdeme kiyüü
Boyun kıskartuu
Cañın sürü
Duşka tüşüü

Tüşünüü

Kezdemeni kıyın bilüü

Irgituu, taştoo

Ok atuu
İşten çıgarup saluu
Tuz tatituu
Öñü kubaruu
Tepkilöö
Kiyinkige kaltruu
Kol koyu

Mektup atmak

- **Azmaq**

Deniz için azmaq

Rüzgâr için azmaq

Yara için azmaq

Kat saluu

Caaldanuu

Köbürüü

Küçöö

Irboo, küçöp ketüü

-B-

- **Batmaq**

Güneş, ay batmaq

İğne, kılıç batmaq

Üstü batmaq

Çögüü (gemi)

Batu

Cayıluu

Kirdöö

- **Bırakmaq**

Parayı bırakmaq

Erken bırakmaq

Bıyık bırakmaq

Taştoo

Koyu, saluu

Erkin koyo berüü

Murut koyuu

- **Bilmek**

Bi işi bilmek

Dost bilmek

Bilüü

Tacırybası boluu

Oyloo, eseptöö

- **Binmek**

Arabaya, gemiye binmek

Bisiklete, motora binmek

Minüü (hayvanlara)

Tüşüü, oturuu

Minüü

- **Bitmek**

Sakalı, bıyığı bitmek

Bütüü

Ösüp çıguu

- **Boğmaq**

Bir yeri boğmaq

Muuntuu

Kaptoo, çümköö

Bir işi boğmak
Öpücüklerle boğmak

- **Boylamak**

Bir yolu boylamak
Hapsi boylamak

- **Bozmak**

Parayı bozmak
Birini bozmak
Altını bozmak
Aklını bozmak
Çifti bozmak
Hava bozmak

- **Bozulmak**

Yemek bozulmak
İş bozulması
Sağlığın bozulması

- **Cıvıklaşmak**

Birine cıvıklaşmak

- **Coşmak**

Suyun coşması

- **Çakmak**

Bir şeyi yere çakmak

Udaama udaa casoo
Öpkülöö

- **Uzun col basıp ötüü**

Boyloo
Türmögö tüşüü

- **Buzuu**

Maydaloo
İñgaysız abalga tüşürüü
Aylandırıuu
Es-akılın cogotuu
Cubaylardı acıraaştırıuu
Buzulu

- **Buzulu, iştebey kaluu**

Carabay kaluu
Caraksız bolu
Naçardoo

-C-

- **Bılcıroo, suyuluu**

Cabışuu, tiyişüü

- **Tolkundanuu**

Taş-kindoo

-Ç-

- **Kaguu, bayloo**

Boyloo

Tokat çakmak
Sınavdan çakmak

- **Çalışmak**

Arabanın çalışması
Dersine çalışmak

- **Çalkalamak**

Buğdayı, Arpayı çalkalamak

- **Çalmak**

Kapıyı çalmak
Enstrüman çalmak
Bir şeye çalmak
Kırmızıya çalmak

- **Çekmek**

Piyango çekmek
Yolu çekmek
Keneara çekmek
Kılıç, bıçak çekmek
Burnunu çekmek
Giyimin çekmesi
Dayak çekmek
Kürek çekmek
Ettiğini çekmek
Hasretini çekmek
Ceremesini çekmek
Bir şeye çekmek
Duvar çekmek
Bankadan para çekmek
İçkiden çekmek

Caaktan arı bir koyu
Kulap kaluu, ötpöy kaluu

- **İştöo**

Cürüü
Sabagin dayardoo

- **Çaykoo**

Elöö

- **Uurdoo**

Tıkıldatuu
Çaluu, oynoo
Irgıtuu
Kızgıltım tartuu

- **Tartuu**

Lotereyaa biletin suurup çıguu
Saluu
Çet cakka çıgaruu
Suurup çıguruu, kınınan çıgaruu
murdun tartuu
Kiyüü, cabuu
Tayaktoo, uruu
Kalak şiltöo
Kılğanının cazasın, coobun tartuu
Sagınuu
Mildetin aluu
Korgoo, tartuu
Dubal menen bölüü
Bankadan akça çegüü
İçkilikten kutkaruu

Gözüne sürme çekmek
Temize çekmek
Kahve çekmek
Sorguya çekmek
Huyu çekmek
Eteğinden çekmek
Sözü fenaya çekmek
Gazel çekmek
Bayrak çekmek
Telgraf çekmek
Film çekmek

- **Çelmek**

Aklını çelmek

- **Çevirmek**

Kıyafeti çevirmek
Maskaraya çevirmek
Duvarla çevirmek
Kuzu çevirmek
Düşmanı çevirmek
Dolap çevirmek
Yüz çevirmek

- **Çıkarmak**

Sesini çıkarmak
Yalanını çıkarmak
Ekmeğini çıkarmak
Kıyafetini çıkarmak
İşten çıkarmak

Közünö surma sürüü
Taza kagazga köçürüü
Kofe tartuu
Surak cürgüzüü
Münözü okşoşuu
Eteginen tartuu
Sözdü başkaga buruu
Kazal aytuu
Bayrak kötörüü
Telegramma ciberüü
Kino tartuu

- **Çaluu**

Oyun pikirin buzuu

- **Buruu, aylandırüü**

Oodaruu
Maskara kılüü
Dubal menen koruu
Kozunu aylantıp kaktap bışırüü
Aylanıp ötüü
Kıtmırdık / şumpaylık kılüü
Cüzün buruu

- **Çıgaruu**

Ünün taanuu
Kalpın çıgaruu
Nan taap cemek
Çeçüü
Çıgarıp saluu

- **Çıkmak**

Borçlu çıkmak
Çocukluktan çıkmak
Bakteri çıkmak
Samsun'a çıkmak
Ev olmaktan çıkmak
Sabaha çıkmak
Yaza çıkmak

- **Çırpınmak**

Yürek çırpınması
Kuş çırpınması
Bir işe çırpınmak

- **Çivilemek**

Birini çivilemek
Bir şeyden çivilemek

- **Çökertmek**

Düşmanı çökertmek

- **Çullanmak**

Birine çullanmak

- **Dalmak**

Bir işe dalmak
Bir şeye dalmak
Türk güreşinde dalmak

Çıguu

Karızdar bolu
Balalıktan ötüü
Bakteriya tabıluu
Ayak basuu
Üy bolboy kaluu
Tañdan çıguu
Cayga cetüü

Çabalaktoo

Düpüldöö, lakıldoo
Kanatın saboo / kaguu
Katuu belsenüü

Mık kaguu

Közü menen karuu
Közün alboo

Çögölötüü, çök tüşürüü

Sürüp çıgaruu, cok kıluu

Ürtüktöö

Tiyişüü, tacatuu

-D-

Suuga çumkuu

Bat kirip/aralaşıp ketüü
Talıp kaluu
Çaluu

- **Dayanmak**

Bir Şeye dayanmak

- **Dikmek**

Direk dikmek

Bardağı dikmek

Birini dikmek

Taşı dikmek

Bina dikmek

- **Doğmak**

Güneş doğmak

Fikir doğmak

İçine doğmak

- **Doğurmak**

Hayvanın doğurması

- **Dokumak**

Yemek dokunmak

- **Dolaşmak**

Denizlerde dolaşmak

Kan dolaşmak

Saç, sakal dolaşmak

Haber dolaşmak

Ayağa dolaşmak

Zihni dolaşmak

- **Doldurmak**

Yaş doldurmak

Birini doldurmak

Tayanuu

Negizdelüü

Tigüü

Tirek ornotuu

Köñtörüp içüü

Karoolgo koyuu

Tik ırğıtuu

Kuruu

Tuluu

Çıguu

Tuluu, payda boluu

Aldın-ala sezüü

Töröö

Tuu

Toku

Den-soolugun buzu

Kezüü

Deñizderdi aşuu

Aylanuu, tegerenüü

Çaçışuu

Cayıluu, taroo

İleeşüü, çalınuu

Akılı / meesi ayruu

Tolturuu

Caşka çıguu

Kökütüü, kayroo

Vakti doldurmak

- **Dökmek**

Yem dökmek

Yaprak dökmek

Tüy dökmek

Dert dökmek

- **Dökülmek**

Saç dökülmesi

Ter dökülmek

Çay, kahve dökülmek

Sokaklara dökülmek

Denize dökülmek

- **Durmak**

Saatin durması

Yağmurun durması

Söylenip durmak

Üzerinde durmak

- **Durulmak**

Yağmur, rüzgâr durulması

Kişi durulmak

- **Duymak**

Gurur duymak

Sevinç duymak

Zevk duymak

- **Düşmek**

Şüpheyeye düşmek

Bütüü

Koyuu

Cem çaçuu

Calbırak tüşüü

Cünü tülöö

Dattanuu

Tögülüü

Tülöö, cıduu

Aguu

Kuyuluu

Köçölörgö çıguu

Kuyuu

Turuu

Saat iştebey kaldı

Camgır toktodu

Köpkö süylönüü

Toktoluu

Tunuu

Basıluu

Toktoluu, es tartuu

Uguu

Sıymıktanuu

Süyünüü

Rahat aluu

Tüşüü

Kümönsüü

Kocaya düşmek
Hükümet düşmesi
Zayıf düşmek
Şehit düşmek

Küyöögö tiyüü
Ökmöttün işten ketüüsü
Arıktoo
Şeyit boluu

-E-

• **Edinmek**

Adet edinmek
Dost edinmek
Evlat edinmek

• **Ekmek**

Buğday ekmek
Tuz, biber ekmek

• **Erişmek**

Bir yere erişmek
Vakte erişmek

• **Etmek**

Evinden etmek
Ateş etmek

• **Ezmek**

Düşmanı ezmek

Aluu (haber)

Adakta aylandıruu
Dos kütüü
Bala asırıp aluu

Egüü (tarlayı)

Buuday sebüü
Saluu

Cetüü (bir maksata)

Baruu
Kelip cetüü

Etüü, kıluu

Üyünön acıratmak
Ok atuu

Ezüü

Düşmandı talkaloo

-F-

• **Fırçalamak**

Bir nesneyi fırçalamak

Cemelöö (birini)

Tazaloo

- **Frenlemek**

Bir şeyi frenlemek

- **Geçinmek**

Biriyle geçinmek

Arkasından geçinmek

Âlim geçinmek

- **Geçirmek**

Eşyayı öbür odaya geçirmek

Yazıyı dosyaya geçirmek

Yorgana kılıf geçirmek

Hastalık geçirmek

Hayata geçirmek

Zimmet geçirmek

Susuzluğu geçirmek

Kırıp geçirmek

- **Geçmek**

Dayaktan geçmek

Hastalığın geçmesi

Nesilden nesle geçmek

İktidara geçmek

Tarihe geçmek

Sınıftan sınıfa geçmek

- **Gelmek**

Ok gelmek

Bir vaktin gelmesi

Boyna gelmesi

Tormozdoo

Önügüşün caylatuu, coltoo

-G-

Ookat kılıu

Caşaş

Arkası menen can saktoo

Okumuştı gep eseptöö

Öktöröö (arasından)

Buyumdardı başka bölmögö taşuu

Cazuunnu dosyogo kattoo

Cuurkanga şeyşep kaptoo

Nookastoo

Turmuşka aşıruu

Öz mençinige ötkörüp aluu

Suusundu kandıruu

Cok kılıu

Ötüü

Tayak cemek

Cuguu

Ukumdan tukumga kalmak

Biylikti alış

Tarihta kaluu

Klasstan klasska köçüü

Kelüü

Ok tiyüü

Belgilüü ubakıtka cakındaş

Çeyin boluş

Felç gelmek
Su gelmek
Bir şey gibi gelmek
Birlikte gelmek
Görmezlikten gelmek
Meydana gelmek
Tuhaf gelmek

• **Getirmek**

Bir araya getirmek
Çöl haline getirmek
Sonuna getirmek
Bakanlığa getirmek
Kanıt getirmek
Kanaat getirmek
Akla getirmek
Aklını başına getirmek
Dile getirmek
Dünyaya getirmek
Meydana getirmek
Pişmanlık getirmek

• **Gezdirmek**

Yemeklere yağ gezdirmek
Göz gezdirmek

• **Gezmek**

Şortla gezmek
Başıboş gezmek
Gezip dolaşmak
Gezip tozmak

Şal boluu
Aguu
Körünüü
Birge baruu
Körbömüş boluu
Payda boluu
Caman taasis berüü

Alıp kelüü

Colukturuu
Çölgö aylandıruu
Ayagina çıgaruu
Ministirlikke dayındaş
Dalil keltirüü
Tüşünökkö / pikirge baruu
Eske tüşürüü
Teske saluu
Aytuu
Köz caruu
Payda kıluu
Ökünüş tuuduruu

Kezdirüü

May kuyuu
Köz cügürtüü

Kezüü

Şorta menen cüröt
Başı oogan cakta cürüü
Köñül açıp cürüü
Tentip

- **Gidermek**

Susuzluğu gidermek

İhtiyaçları gidermek

- **Girmek**

Bir yaşa girmek

Günaha girmek

Zarara girmek

- **Gitmek**

Bir yerden gitmek

Bir haberin gitmesi

Develüasyonaa gitmek

Hoşa gitmek

Tuhafa gitmek

- **Gömmek**

Bir şeyin içine gömmek

- **Gömülmek**

Borca gömülmek

- **Görmek**

İş görmek

Masraf görmek

Ders görmek

Tedavi görmek

Hesapgörmek

Hizmet görmek

Cok kılıu

Suusundu kandıruu

İktiyaadardı kanaattandırıruu

Kirüü

Tolu

Künöögö batuu

Zıyanga uçuroo

Baruu, ketüü

Çıguu

Ciberilüü

Devalvatsuya casoogo argasız boluuu

Caktıruu

Cıpkirüü

Kömüü

Ornoşturuu

Kömülüü

Karızga batuu

Körüü

İş kılıu

Çıgım tartuu

Sabak aluu

Darılanuu

Esepteşüü

Kızmat ötöö

-I-

• **Isırmak**

Gözü ısırmak

Tiştöö

Kay cerden körgörün estey alboo

-İ-

• **İndirmek**

Darbe indirmek

Yumruk indirmek

Tüşürüü

Sokku berüü

Muştap ciberüü

• **İnmek**

Ay yüzeyine inmek

Tüşüü

Aydın betine koruu

• **İstemek**

Canı istememek

Kaaloo, tilöö

Köñül kelböo

• **İşlemek**

Yüreğine işlemek

Toprağı işlemek

Hayır işlemek

İştöö

Köñülünö katuu tiyüü

Cerdi aydoo

Kayırduu iş kılıu

• **İzlemek**

Zamanı izlemek

Baykoogo aluu (kişiyi)

Arkasıman kelüü

-K-

• **Kabarmak**

Ekmek kabarmak

Masraf kabarmak

Elleri kabarmak

Kabaruu

Nan kööp bışuu

Çıgım artuu

Koldoru şişip ketüü

- **Kaçırmak**

İlacın saatini kaçırmak
Uçağı kaçırmak
İçkiyi fazla kaçırmak
Donuna kaçırmak

- **Kaçmak**

Borudan su kaçmak
Çorabı kaçmak
Kulağına su kaçmak
Neşesi kaçmak
Rahatı kaçmak
Mübalağaya kaçmak

- **Kaldırmak**

Başını kaldırmak
Sofrayı kaldırmak
Acıyı kaldırmak
Kız kaldırmak
Baş kaldırmak
Kadeh kaldırmak
Parmak kaldırmak
Talebeyi kaldırmak
Toz kaldırmak

- **Kalkmak**

Tran kalkması
Artadan kalkmak
Masanın kaplamasının kalkması
Gitmeye kalkmak

Kaçıruu

Darının ubaktısın ötkörüp ciberüü
Uçakla keçirip kaluu
İçkilikti köbüröök içip koyuu
İştanın bulgap almak

Kaçuu

Tütüktön suu çığıp ketip catuu
Baypagı ıdırap ketüü
Kirip ketüü
Cok bolu
Tınçı ketüü
Apırtmaga okşop ketüü

Kozgoş, cıldırış

Başın kötörüü
Dastorkondu cıynaş
Cıdoo
Uurdap ketiş
Kötörüü
İçkilik içüü
Kol kötörüü
Okuuçunu turguzup suroo
Çañdatuu

Turuu

Çıguu
Cok boluu
Kabaruu
Cönöp kaluu

- **Kapamak**

Gözlerini kapamak
Çukuru kapamak
Tımarhaneye kapamak

- **Kapanmak**

Odaya kapanmak
Ayaklarına kapanmak
Göz kapanması
Yaranın kapanması
Havanın kapanması
İçine kapanmak

- **Kaplamak**

Sessizlik kaplamak
Ünü cihanı kaplamak
İçine sevinç kaplamak

- **Kapmak**

Bir usülü kapmak
Mikrop kapmak

- **Karışmak**

Havanın karışması
İşlerin karışması

- **Karıştırmak**

Salataya zeytinyağı karıştırmak
Eski evrakları karıştırmak
Ortalığı karıştırmak

Kapatuu

Cumuu
Tolturuu
Kamoo

Cabiluu

Bölmögö bekinüü
Cıgıluu
Körböy kaluu
Karttanuu
Bürkölüü
Tünt tartuu

Kaptoo

Cımcırttik basuu
Cayıluu
Biylep aluu

Culup aluu

Üyrönüp aluu
Mikrop cuguzuu

Aralaşuu

Buzuluu
Tataaldaşuu

Aralaştırıuu

Koyuu
Añtarıp-teñterüü
Alayman saluu

- **Karşlamak**

İhtiyaçları karşılamak
Masrafları karşılamak

- **Kaybetmek**

Kontrolünü kaybetmek
Zaman kaybetmek

- **Kaymak**

Ayağı kaymak
Toprak kayması
Dili kaymak
Gözü kaymak

- **Kaynamak**

Deniz kaynaması
Para kaynaması

- **Kazanmak**

Arkadaş kazanmak
Ün kazanmak
İkramiye kazanmak

- **Kesilmek**

Taş kesilmek
Buz kesilmek
Düşman kesilmek
Kahraman kesilmek
Sütten kesilmek

- **Kesmek**

Ağaçları kesmek

Tosup aluu

Kanattandıruu
Cabuu

Cogotuu

Erkin cogotup koyuu
Ubaktasin boşko ketirüü

Cılışuu

Butu tayıp ketüü
Köçüü
Buruluu
Közün ala alboo

Kaynoo

Deñiz buurakandap çatuu
Cok bolu

İştep tabuu

Coldoş kütüü
Atak-dañkka ee boluu
Loterayadan utup aluu

Kesilüü

Taştay katıp kaluu
Muzday toņup kaluu
Duşman boluu
Baatırsınuu
Süttön Çıgarıluu

Kesüü

Baktardı kuyuu

Koyun kesmek
Dersleri kesmek
Gazı kesmek
Yol kesmek

- **Kırılmak**

Birine kırılmak
Bayanlar için kırılmak
Fiyat kırılması
Soğuk kırılması

- **Kırmak**

Fiyat kırmak
Hatırını kırmak
Direksiyonu kırmak

- **Koparmak**

İzin koparmak
Kahkaha koparmak
Çığlık koparmak

- **Koymak**

Yemeğe tuz koymak

- **Kurmak**

Saati kurmak
Turşu kurmak
Hükümet kurmak

- **Kurtulmak**

Hastanın kurtulması
Meraktan kurtulmak

Koy soyuu
Sabaktı toktotuu
Gazdı öçürüp saluu
Col toroo

- **Sınuu**

Iza boluu
Oysondoo
Baa tüşüü
Suuk pastoo

- **Sındıruu**

Baasin arzandatuu
Kadının tüşürüü
Ruldu buruu

- **Üzüü**

Uruksat aluu
Katkırığı taş caruu
Kıykırıp öküüü

- **Koyuu**

Tamakka tuz saluu

- **Kuruu**

Saatin kaŋguroosun koyu
Caşılçıldardı tuzdoo
Ökmöt tüzüü

- **Kutuluu**

Ooru ayıkuu
Kızıguusu taroo

-O-

- **Okumak**

Şifreyi okumak

- **Olmak**

Sabah olmak

Hasta olmak

İşinden olmak

Zararı olmak

Gizli olmak

- **Oturmak**

Bir şehirde oturmak

Kıyafetin oturması

Karaya oturmak

Okuu

Şifrdi çeçüü

Boluu

Taḡ atuu

Oorup kaluu

İşin cogotuu

Zıyanı tüyüü

Casıruun türdöö

Oturuu

Caşap turuu

Cak boluu

Oturup kaluu

-Ö-

- **Ödemek**

Sermayasini ödemek

- **Öğrenmek**

Ders öğrenmek

Fiyatını öğrenmek

- **Öldürmek**

Açlığını öldürmek

Kokuyu öldürmek

Soğanı öldürmek

Tölöö

Çıgımın aktoo

Üyrönüü

Okuu

Bilüü

Öltürüü

Açkalığın coyuu

Cıttı cogotuu

Piyazdı cumşatuu

-P-

• **Parlamak**

Güneş parlaması
Göz, yüz parlaması
Sinirlenmek anlamında parlamak

• **Patlamak**

Kriz patlaması
Fırtına patlaması
Fiyat patlaması

• **Sallamak**

El sallamak
Baş sallamak
Kuyruk sallamak
Kılıç sallamak

• **Salmak**

Kuşu salmak
Dal budak salmak

• **Sarmak**

Ateş sarmak
Makarayı sarmak
İşi başkalarına sarmak

• **Savurmak**

Kılıç savurmak
Yumruk savurmak

Carkıroo

Kün tiyip turuu
Caynoo
Açuusu kelüü

Carıloo

Krizis baştalıp ketüü
Boroon baştaluu
Baa boluu

-S-

Termetüü (beşik)

Kol bulgoo
Baş iyköö
Kuyruk bulgaloo
Kılıç şiltöö

Saluu

Kuştu boşotuu
Butak-talı ösüp çıguu

Oroo

Kaptap ketüü
Bloktu türüü
Türtö saluu

Sapıruu

Kılıç şiltöö
Muştum kötörüü

Küfür savurmak

- **Sekmek**

Merminin sekmesi

Bir şeyin sekmesi

- **Seyretmek**

Gemi seyretmek

- **Sıçramak**

Sıçrayarak uyanmak

Yağ sıçraması

Yangın sıçramak

- **Sıkılmak**

Canın sıkılması

- **Sıkmak**

Diş sıkmak

Çamaşır sıkmak

Yangına su sıkmak

Kurşun sıkmak

- **Sızdırmak**

Haber sızdırmak

Gaz sızdırmak

- **Silmek**

Sahnedan silmek

Hafızadan silmek

Tesirini silmek

Bir yeri silmek

Sogup-saguu

Sekirüü

Tiyip-uçuu

Cürüşü / kalıbı buzulu

Karoo, Körüü

İlgerilöö

Sekirüü

Çocup ketüü

Çacıroo

Cayılıp ketüü

Sığıluu

Zerigüü

Kısuu, Bastıruu

Tişteñüü

Kirdi sıguu

Örtkõ suu çaçuu

Atuu

Sızdıruu

Kabar cetkirip turuu

Ötkörüü

Sürüü

Sahradan alıp taştoo

Estep çıgaruu

Taasirin cok kılıuu

Cuup-tazaloo

- **Sökmek**

Çadırı sökmek
Ağacı sökmek
Balgam sökmek

- **Sürmek**

Elini sürmek
Kolonya sürmek
Hayat sürmek

- **Süzülmek**

Yaş süzülmek
Hastalıktan süzülmek

- **Takılmak**

Kafaya takılmak
Kişiye takılmak
Takılıp kalmak

- **Takmak**

Kılıç takmak
Yüzük takmak
İğneye iplik takmak
Peşine takmak
Adamı adama takmak

- **Temizlemek**

İşi bitirmek

Sögüü

Çatırdı cıynoo
Oodarıp saluu
Çıguu

Aydoo

Kolun tiygizüü
Odekolon sürüü
Ömür sürüü

Süzülüü

Caş aguu
Oorudan şapayuu

-T-

Tagıluu

Oydon ketpöö
Tiyişüü
Karmaluu

Taguu

Kılıç asunuu
Şakek salnuu
İynege cip ötkörüü
Eerçitip / koşup aluu
Birin birine kökütüü

Tazaloo

İşti bütürüü

- **Toplamak**

Çiçek toplamak
Saçlarını toplamak

- **Tutmak**

Ev tutmak
Buz tutmak
Şarkının tutması
Fidanların tutması
İşi geniş tutmak
Saati kulağına tutmak
Yoğurt tutmak
Soru yağmuruna tutmak
Günlük tutmak
Gözünü tutmak
Kafa tutmak
Üstünü tutmak
Yolunu tutmak

- **Tutulmak**

Bel tutulması
Dil tutulması
Hastalığa tutulmak

- **Tütmek**

Gözünde tütmek
Yanıp tütmek

- **Uçmak**

Rengi uçmak

Toptoo

Gül terüü
Çaçtarın tüyüü

Tutuu

Üy caldoo
Muz kaptoo
Ir caktırılıu
Köçöttö önüp ketüü
İşti keñiri cayıltuu
Saatti kulagına tosuu
Cuurat açuu
Suroo caadıruu
Kündölük cazuu
Köñülünö cakpoo
Kıyınsınuu
Cogoru koyuu
Colgo tüşüü

Karmaluu

Bel kıymıldabay kaluu
Oooga söz kirbey kaluu
Ooruga kabılıu

Tütöö

Köz adlına kelüü
Kabırgası kayışuu

-U-

Uçuu

Öñü öçüü

Yardan uçmak
Sevinçten uçmak
Köprünün havaya uçması

- **Uğramak**

Felakete uğramak
Hastalığa uğramak
İftiraya uğramak

- **Uzatmak**

Saç uzatmak
Elini uzatmak
Başını uzatmak
Balkondan ip uzatmak

- **Varmak**

Sırrına varmak
Tadına varmak
Secdeye varmak

- **Vermek**

Ad vermek
Arka arkaya vermek
Zahmet vermek
Ferahlık vermek
Ucuz vermek

- **Vurmak**

Başa vurmak
Hırsız vurmak

Cardan kulap ketüü
Süyüngöndön butu cerge tiybey cürö
Köpüröönün carılıp kelüü

- **Uçurup / tiyip ötüü**

Balaketke kabıluu
Ooruga çaldıguu
Calaaga kaluu

- **Uzartuu**

Çaç östürüü
Kolun sozuu
Başın sozuu
Balkondon cip salandatuu

-V-

- **Baruu**

Sırın bilip / tartıp aluu
Damın aluu
Sacdaga cıgıluu

- **Berüü**

At koyu
Arkaların cölüp oturuu
Ubara kıluu
Kubandırüü
Arzan saluu

- **Uruu**

Başka koyuu
Atıp ciberüü

Ayı vurmak
Parkeye cila vurmak
Yama vurmak
Eline zincir vurmak
Eyer vurmak
Yük vurmak
İğne vurmak
Bıçak vurmak
Şakaya vurmak
Deliliğe vurmak
Damga vurmak
Yola vurmak
Çivi vurmak
Kazık vurmak

Ayuu atıp saluu
Parketke lak sürüü
Camaaçı saluu
Koluna Çıncır taguu
Eer tokuu
Cük cüktöö
İyne sayuu
Bıçak sayuu
Tamaşga aylandırıp ciberüü
Cindileniimiş bolu
Tamga basuu
Colgo çıguu
Mık kaguu
Kazık kaguu

-Y-

• **Yakalanmak**

Hastalığa yakalanmak

• **Yanmak**

Boğaz yanması
Yandık
Dert yanmak

• **Yapmak**

Resim yapmak
Ödev yapmak
Vazifesini yapmak
Çocuk yapmak
Hastane yapmak

Karmaluu

Ooruga çaldıguu

Küyüü, Carık berüü

Tamak açışıp catoo
Küyüp kettik
Arman kıluu

Casoo, Kıluu

Süröt tartuu
Tapşırmanı atkaruu
Mildetin atkaruu
Balaluu boluu
Oorukana saldıruu

- **Yatırmak**

Faturayı yatırmak

Vergi yatırmak

- **Yemek**

Miras yemek

Haram yemek

- **Yerleşmek**

Taşın yerleşmesi

Demokrasinin yerleşmesi

Kelimelerin yerleşmesi

- **Yetişmek**

Giysinin yetişmesi

Meyve-sebzenin yetişmesi

- **Yetiştirmek**

Zeytin yetiştirmek

Sözü yetiştirmek

- **Yıkılmak**

Yorgunluktan yıkılmak

Rejimin yıkılması

- **Yıkmak**

Rüzgârın yıkmak

Yükü yıkmak

Suçü yıkmak

- **Yoklamak**

Eliyle yoklamak

Catkıruu

Kvitantsiyanı tölöö

Salık tölöö

Cee, tamaktanuu

Murasın çaçıp tügötüü

Aram ookat kılúu

Cerleşüü

Ornop kalúu

Cayılıu

Kirüü

Cetişüü

Ayaktoo, dayar bolúu

Ösüü

Cetiştirüü

Zaytun östürüü

Uguzuu, kabar berüü

Cıgılıu

Ordunda tura alboo

Kuloo

Cıguu, Buzu

Şamal kulatuu

Cüktü kulatuu

Künöönü şıltap salúu

Coktoo

Kolu menen sıy palap körüü

Ağrının yoklaması

- **Yutmak**

Yalanı yutmak

Seslerin yutulması

Dersin yutulması

- **Yüklemek**

Kabahati yüklemek

- **Yüklenmek**

Masaya yüklenmek

Kapıya yüklenmek

Askerin yüklenmesi

Kişinin yüklenmesi

Kişiye yüklenmek

- **Yürüme**

Geminin yürümesi

Askerin yürümesi

İşin yürümesi

Argo olarak yürüme

- **Yürütmek**

İhtimaller yürütmek

Muhakeme yürütmek

- **Yüzmek**

Hayvanın derisini yüzmek

Evin toz içinde yüzmesi

Servet içinde yüzmek

Elbise içinde yüzmek

Taasir berüü

Cutuu

İşenip aluu

Mukaktanuu

Çemiçkedey çaduu

Cüktöö

Künöönü oodara saluu

Cüktölüü

Cölönüü

Zordoo

Capırıp / sürüp / kısıp / kirip baruu

Mildetin moynuna aluu

Cemelöö

Basuu, Cöö cürüü

Aldıga cıluu

Kısıp / sürüp baruu

Cöngö salınuu

Közü ötüp ketüü

Cürgüzüü

Bocomol/corum bildirüü

Oy cügürtüü

Süzüü

Terisin sıyrıu

Basılıp / kaptalıp / kömülüp kaluu

Çömülüü

Kömülüp / basıp kaluu

-Z -

- **Zayıflamak**

Bilimin zayıflaması

- **Zedelemek**

Gururunu zedelemek

- **Zorlamak**

Bir şeyi zorlamak

Düşmanı zorlamak

Arıktoo

Tömöndöö

Uruntup-berintüü

Namısına şek keltirüü

Zordoo

Küç menen açuuga araketterüü

Ikçamdatuu

SONUÇ

Bu çalışmada Kırgız Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki kelime eş değeriği sorunu ele alınmıştır. İki lehçeden taranan kelimeler tam eş değeri ve yalancı eş değeri olmak üzere iki grupta incelenmiştir. İki grupta incelenen kelimeler, çalışmaya kolaylık sağlama açısından sayılar, akrabalık adları, tabiatla ilgili kelimeler, hayvan adları, organ adları, temel renkler, soru kelimeleri, meslek adları, günler, zaman adları, aylar, mevsimler, yönler, kültür kelimeleri, meyve-sebze adları, zamirler, sıfatlar - zarflar, edatlar-bağlaçlar ve temel fiiller başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

Çalışmanın sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi arasındaki temel söz varlığı ile ilgili birçok ögenin ses yapıları farklı olsa da anlamca tam eş değeri oldukları belirlenmiştir.
2. Yaptığımız sınıflandırmada sayılar tam eş değeri. Sayılarda yalancı eş değeri yoktur.
3. Akrabalık adlarında *abla*, *kız kardeş* ve *dede* kavramlarının dışında kalan kavramlar tam eş değeri. Bu üç kavramda kısmî yalancı eş değeri tespit edilmiştir.
4. Tabiatla ilgili kelimelerde *ateş*, *ot*, *güneş*, *gök*, *don*, *buz*, *çiçek* kavramlarından *ateş*, *ot*, *güneş*, *gök*, *don* kavramları kısmî yalancı eş değeri. *Buz* ve *çiçek* kavramları ise tam yalancı eş değeri. Çalışmada yer alan diğer kavramlar tam eş değeri.
5. Hayvan adlarında herhangi bir yalancı eş değeri durumuna rastlanılmamıştır.
6. Organ adları çoğunlukla tam eş değeri. Fakat *ayak*, *bacak*, *el*, *kol*, *tüy*, *kıl* kavramları Kırgız Türkçesinde tek bir kavrama karşılık geldikleri için kısmî yalancı eş değeri kabul edilebilir.
7. Ana renklerde sadece *mavi* kavramı karşıladığı anlam açısından kısmî yalancı eş değeri.
8. Soru kelimeleri de, meslek adları da, günler de tam eş değeri.
9. Zaman adlarında *dün* kavramında tam yalancı eş değeri, *hafta* kavramında ise kısmî yalancı eş değeri durumu tespit edilmiştir. İki kavram dışında kalan kavramlarda yalancı eş değeri durumu gözlenmemiştir.

10. Ses yapıları farklı olsa da anlam yönünde tam eş değerli olanlar: aylar, mevsimler, yönler, kültür kelimeleri, kıyafet adları, sebzeler ve meyveler, zamirlerdir. Bu kavramların hiç birinde yalancı eş değerlik tespit edilemedi.
11. Sıfatlar ve Zarflarda, *ağır/hafif*, *kalın/ince*, *serin* kavramaları temel anlamları tam eş değerli olmalarına karşın yan anlamları yalancı eş değerlidir.
12. Edatlar ve bağlaçlarda sadece *hayır* kavramı kısmî yalancı eş değer olarak tespit edildi.
13. Fiilerin ise temel anlamları tam eş değerli olmasına karşın yan anlamlarının yalancı eş değerli oldukları görülmüştür.
14. Metin aktarımının ve dil öğretiminin doğru yapılabilmesi için kelimelerin hem ses yapılarının hem de temel anlamı dışında kalan yan anlamlarının iyi bilinmesi gerekir.

KAYNAKÇA

- ACIKANNOVA, Elmira, 2008. “Aysanat”, **Añgemeler**, Bişkek: Turar Yayınları, ss.4–35.
- ACIKANNOVA, Elmira, 2009. “Aysanat”, **Kaşgarlı Mahmut’un Doğumunun 1000. Yılında 1000 Hikâye**, Ankara: AvrasyaYazarlar Birliği Yayınları, ss. 37–46.
- AKBABA ERGÖNENÇ, Dilek, 2007. “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler”, **Bilig**, Sayı 42, ss. 151–176.
- AKSAN, Doğan, 2003. **Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını**, 3. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSU, Nurettin - IŞIK, Ayfer, 1997. **Türkiye Türkçösü - Kırgız Türkçösü Sözdüğü**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- ALKAYIŞ, M. Fatih, 2009. “Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarma Meseleleri (Yeni Uygur Türkçesi- Türkiye Türkçesi Örneği)”, **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/3 Spring, ss.60–70.
- ARAK, Hüseyin, 2006. “İkinci Yabancı Dil Olarak Almancanın Öğrenilmesinde İngilizcenin ve Karşılaştırmalı Dilbilgisinin Rolü”, **Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 21, ss. 205–216.
- BAYYURT, Yasemin, 2009. “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Kavramı ve Sınıf Ortamına Yansıması”, **Yabancılar Türkçe Öğretimi (Politika Yöntem ve Beceriler)**, Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 29-42.
- BOZTAŞ, İsmail, 1993. “Çeviri, Çevirmen, Dilbilim İlişkisi, Çeviride Eş Değerlik ve Kayıplar”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 10/2, ss. 55–65.
- BURAN, Ahmet - ALKAYA, Ercan, 2001. **Çağdaş Türk Lehçeleri**, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

CUMAKUNOVA, Güلزura, 2005. **Türkçe - Kırgızca Sözlük**, Bişkek: Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.

ÇENGEL KASAPOĞLU, Hülya, 2005. **Kırgız Türkçesi Grameri**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

ÇOTUKSÖKEN, Yusuf, 2007. “Yabancıların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Güçlükler ve Yaptıkları Yanlışlıklar”, **Türk Dili**, Dil Öğretimi Özel Sayısı, ss. 89–101.

DEMİRCAN, Ömer, 2005. **Yabancı-Dil Öğretim Yöntemleri**, İstanbul: Der Yayınları.

DENİZER, Faik Utkan, 2007. “Tarihi Metinleri Aktarma Problemleri (Dede Korkut Oğuznameleri ve Türkiye Türkçesine Yapılmış Aktarmaları Üzerine Kelime Düzeyinde Bir İnceleme)”, **Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

EKER, Süer, 2009. **Çağdaş Türk Dili**, 5. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları.

ERCİLASUN, Ahmet Bican, 1992. “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar”, **Tömer Dil Dergisi**, Sayı 5, ss. 28–42.

ERSOY, Feyzi, 2007. “Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler”, **Türkbilig**, Sayı 14, ss. 60–68.

ERTUĞ, Sadiye, 2007. “Oğuz Grubu Türk Lehçelerindeki Hareket Fiillerinde Yalancı Eşdeğerlikler”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun.

KARA, Mehmet, 2009. “Lehçeler Arası Aktarmalarda Temel Sorunlar”, **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/4 Summer, ss. 1456–1082.

KARADOĞAN, Ahmet, 2004. “Türk Lehçeleri ArasındaYapı Eş değeriği ve Yalancı Eş Değer Yapılar”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, 20–26 Eylül 2004, Ankara, ss. 1591–1604.

KARADOĞAN, Ahmet, 2004. “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları (Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi Üzerine Bir İnceleme)”, **Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı** (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I-II, 1991. Ankara: Kültür Bakanlığı.

KİRİŞÇİOĞLU, Fatih, 2006. “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 20, ss. 21–35.

KRİPPES, Karl A., 1998. **Kyrgyz – English Dictionary**, Kensington, Maryland, U.S.A.: Dunwoody Press.

MARTI, Leyla, 2009. “Türkçe Öğrenenler Açısından Kalıp Sözcükler ve İşlevler”, **Yabancılar Türkçe Öğreimi (Politika Yöntem ve Beceriler)**, Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 105-114.

NURMATOV, Miranbek, 2008. “Kırgız Türkçesindeki Deyimler (Aktarma-İnceleme)”, **Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

ÖZBAY, Murat – Melanlıoğlu, Deniz, 2008. “Türk Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, V/I, ss. 30–45.

ÖZYÜREK, Rasim, 2009. “Türk Devlet ve Topuluklarından Türkiye Üniversitelerine Gelen Türk Soylu Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türkçe Öğrenimlerinde Karşılaştıkları

Sorunlar”, **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/3 Spring, ss. 1819 – 1862.

RESULOV, Asker, 1995. “Akraba Diller ve ‘Yalancı Eş Değerler’ Sorunu”, **Türk Dili**, Sayı 524, ss. 916–924.

RESULOV, Asker, 2007. “Akraba Dillerden Çeviri Kuramı Bağlamında Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi”, Sayı 292, Bakü: Nurlan Yayınevi.

TAVKUL, Ufuk, 2003. “Türk Lehçelerin Sınıflandırılmasında Bazı Kriterler”, **Kırım Dergisi**, 12 (45), ss. 23–32

Til Başat (Kırgız Tili Çet Eldikter Üçün), 2002. Kırgız- Türk “Manas” Üniversitesi, Bişkek.

TURANLI, Yasemin, 2000. “Canış Bayış Destanı”, **Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı** (Yayımlanmamış Lisans Tezi).

Türkçe Sözlük, 2005. Ankara: TDK Yayınları.

UĞURLU, Mustafa, 2004. “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği”, **Bilig**, Sayı 29, ss. 29–40.

VANDEWALLE, Johan, 1992. “Orta Asya Türkçesiyle Türkiye Türkçesinin Arasındaki Farklar Üzerine”, **Tömer Dil Dergisi**, Sayı 5, ss. 15–20.

VARDAR, Berke, 1978. “Dilbilim Açısından Çeviri”, **Türk Dili**, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, TDK Yayınları, Sayı 322.

YAYLI, Derya - BAYYURT Yasemin, 2009. **Yabancılarla Türkçe Öğretimi (Politika Yöntem ve Beceriler)**, Ankara: Anı Yayıncılık.

Yazım Kılavuzu, 2009. Ankara: TDK Yayınları.

YUDAHİN, K.K., 1981. **Kırgız Sözlüğü 1-2** (aktaran Abdullah Taymas), Ankara: TDK Yayınları.

EKLER

AYSANAT (Kırgızca Metin)

Aysanat bugün sabaktan keçireek çıktı. Akırkı sabak maktançaak agaydıki bolçu. Al dayıma uşintip özünün kaçankı emgekterin ayta berip, koŋguroodon kiyin da studentterdi ketirbey ubaktısın alat. Sabaktan eptep boşogon studentter imarattan agılıp çıgıp, tuş-tuşka taray baştaştı. Aysanat kızdardan bölünüp, saatına bir karap alıp, tüz ele meriyanı közdöy şaşıp cönödü. Keç küz suruna tartıp, camgır, caay turgansıp nımtırap, kıştın cakın kalganın kabarlap turat.

Aysanat törtünçü kursta okuyt. Başka kızdarday köçödö şıŋkılday basıp balmuzdak cep, ce caştar köñül aç a turgan cerlerge baruuga anın şartı cok. Özü dele andaydı tabiyatında caktırbayt. Altı bir tuugandın eñ ulusu. Kiçüülörü mektepte okuşat. Apası calgız boy ayal. Alıskı tooluu ayılda turuşat. Bular kiçine kezinde ele atası abtokırsıktan kaza bolup kalganç Apası baldarın eptep çoŋoytom dep köp azap tarttı. Cardı turmuştun ayınan kiyin oorukčan da bolup kaldı.

Aysanat kiçinesinen ele tirikarak, zeendüü kız bolup çoŋoydu. Mektepte abdan cakşı okudu. Oşon üçün cogorku okuu cayga öz küçü menen ötüp ketti. Birok calgız boy enesinen cardam bolbogonduktan kıynaldı. Stipendiyası eç nersege cetpeyt. Oşon üçün sabaktan kiyin kekçisin iştep akça tabat. Mına azır da cumuşuna bara catti. Meriyada pol cuuguç bolup ornoşup algan. Buga çeyin da kekçisin kafede idiş cuuçı. Aga abdan ele az tölöşçü. Ubaktısı da köp ketçü. Azır bolso küñügö kekçi saat cetiden tartıp meriyanın imaratında özünö çektelgen bölmölördü, koridorlordu cuup tazalap, eşik- terezelerdin çañdarınsurup çıgat.

Aysanat arıkçıray şıŋga boyylu, közdörü bakırakay, koyu çaçı beline tüşüp turgan aksargılınan kelgen cıldızduu kız. Münözü toktoo bolgonu menen candüynösündö kıyalkeç. İçki döynösü dayıma uygu-tuygu bolup turat. Köp nesre casagısı kelet. Kızdarga tüyeşelüü koşumça öñörlördü da okup üyrönsöm deyt. Özü dilgir, körgön-ukkanın bat özdöştüröt. Başka kızdardıkınday caraşıktuu kiyimderdi kiygisi kelet. Kanday köynök kiyse da aga caraşıp kalların bilet. Antkeni müçösü kolgo casakanday tatına. Anan da köbüröök akça taap, ayıldagı apasına cardam bersem dep oyloyt. Aga azırınça çaması kelbeyt. Oy cetken cerge kol cetpeyt. Özü student bolso kaydan... Şaarda cok degende bir bölmölüü üyüm bolso, böböktörömdü mında alıp kelip okutsam, alar da til üyrönüşsö, apamdı çoŋ dokturlarga körsötsöm dep kıyaldanat. Birok aga kudureti kaydan cetet. Anan keede kıyaldarga batat. Kööp akça taap alsam deyt. Oyu menen bayıp, tee ata-babası körbögön çet ölkölörgö çeyin ketip kalat.

Pol cuup tapkan akçası dele carıtıluu emes. Birok cokton körö küñümdük baksan-turganına oroco bolot.

Mına azır da kelip meriyanın carkırağan bölmölörün, koridorlorun cuup, kilem-kilçelerin tazalap catti. Sözgö kalbayın dep al işine tıkan. Anın üstünö al şaar başçısının kabinetin cuuyt. Demek, coopkerçiliktüü. Ubaktısın korotpoş üçün Aysanat tez-tez iştep, cumuşun ıldam bütkördü.. Al dayıma uşintet. Bütöörü menen meeleyin, halatın çeçip, cuunup kayra tıpıldagan boydon catakanasına kelet. Küñügö ketçe uşul işin kaytalayt. Birok kee kündörü karmalıp kalat. Antkeni şaar

başçısı keede işiten keç kelet. Anday uçurda ayla çok anın ketişin kütüp, koridordogu kreslodo kitep okup oturup kalat.

Şaar başçı toluguraak kelgen, birok körünüşü salabattuu, çaçın ak aralay baştağan, bolcol menen altımışka barıp, kalgan kişi. Balkim, andan da uludur, kim bilet. Sırtınan karaganda sürdüü körünöt. Mekemege kirip çıkkanda koridordogu, kabıldamadığı adamdarga taptakır köñül burbayt. Salam aytıssa utkum degendey, karabay turup ele baş iykegen bolup koyot. A içki candüynösündö kanday adam ekenin kim bilsin? (Acıkanova, 2008: 4–7)

AYSANAT

(Türkiye Türkçesine Aktarma Metin)

Aysanat, bugün dersten biraz geç çıktı. En son ders, kendini övmeyi pek seven hocalardan birinin dersiydi. O, her zaman kendi yaptığı işlerle övünür; kendini anlata anlata bitiremez; zil çalmasına rağmen öğrencileri geç bırakırdı. Bu son dersten zor kurtulan öğrenciler, binadan çıkıp her tarafa akın etmeye başladılar. Aysanat ise arkadaşlarından ayrılıp saatine baktı ve belediyeye doğru acele adımlarla yürümeye başladı. Mevsim sonbahardı. Havalar iyice soğumuştü. Sanki yağmur yağacakmış gibi kapalıydı gökyüzü. Bulutlar aslında kışın yaklaştığını söylüyordu.

Aysanat, üniversite dördüncü sınıf öğrencisiydi. Başka arkadaşları gibi dışarılarda gezmeye, dondurma yemeye, eğlence mekânlarında gitmeye hiç vakti de imkânı da yoktu. Aslında Aysanat gezip tozmaktan da hoşlanmazdı. Altı kardeşin en büyüğüdü. Küçükleri ortaokula gidiyordu. Annesi ve kardeşleri; şehre epeyce uzak bir köyde yaşıyorları. Onlar, çok küçük yaşta babaları trafik kazasında hayatını kaybetmişti. Annesi çocuklarını büyütebilmek için çok zorluklar çekmiş; yoksul hayat sonunda onu bir hastalığın pençesine bırakmıştı.

Aysanat, küçük yaşlardan itibaren hayatın her yönünü görerek büyüdü. Liseyi çok iyi bir derece ile tamamladı ve üniversiteyi de kendi çabalarıyla kazandı. Ancak annesi ona yardım edemiyordu. Aysanat da yardım alamayınca oldukça zorlanıyordu. Aldığı bursu yetmiyordu; bu yüzden dersten sonra akşamları çalışıp para kazanıyordu. İşte şimdi de işe gidiyordu. Belediyenin temizlik işlerini yapıyordu. Bu işe girmeden önce ise bir lokantada bulaşık yıkıyordu. Beldeiyede yaptığı işe karşılık çok az maaş veriyorlardı. O, yaptığı işe çok fazla zaman harcıyordu. Akşam yediden sonra belediyede kendine ayrılan odaların, koridorların yerlerini siler, tozlarını alırdı.

Aysanat zayıf, uzun boylu, iri gözlü, gür saçlı, saçları beline kadar inen sarışın güzel bir kızdı. O, ciddi bir insan olmasına rağmen çok hayalperestti. Çok şey başarmak istiyordu kendince. Kızlara ait ne hünr varsa hepsini öğrenmek, hepsinin eğitimini almak istiyordu. Çok zeki idi, gördüklerini, olduklarını hemen öğrenirdi. Başka kızları gibi güzel giysilerinin olmasını istiyordu. Her tür elbisenin kendine çok yakışacağından da emindi. Çünkü vücudu özel olarak yapılmış gibi çok narindi. Bir de daha para kazansam, anneme yardım edebilsem diye düşünür dururdu. Fakat şimdilik buna gücü yetmiyordu. Sonuçta öğrenciydi işte... Şehirde en azından tek odalı bir evim olsa, kardeşlerimi buraya getirsem, eğitimlerine burada devam etseler, annemi iyi doktorlara tedavi ettirsem, diye hayal kurardı.

Ancak buna gücü yetmiyordu; ama yine de hayal kurmaya devam ederdi. Bir yerden çok para bulsam, yabancı bir ülkeye gitsem diye de düşünürdü.

Aslında belediyede temizlikten kazandığı para da çok değildi. Fakat parasız kalmaktansa günlük geçimini sağlamaya yetiyordu.

Şimdi de belediyeye gelip, koridorların yerlerini silip, halılarını temizliyordu. Arkamdan laf etmesinler diye işine dikkat ederdi. Ayrıca belediye başkanının odasını da temizliyordu. Aysanat sorumluluk sahibi bir kızdı. Bu sefer de zamanı kaybetmemek için işlerini çabucak haletli. Genelde işini bitirir bitirmez üzerindeki formasını, eldivenini çıkarır, doğruca kaldığı öğrenci yurduna giderdi. Her akşam bu iş tekrarlanırdı. Bazen işten geç çıkardı; çünkü belediye başkanının işi geç biterdi. Böyle durumlarda koridorda koltukta kitabını okur, belediye başkanının gitmesini beklerdi.

Belediye başkanı biraz tombul, saçları ağarmaya başlamış, sakın, yaşı altmış civarlarında, belki daha fazlaydı. Dışarıdan bakınca heybetli görünen binaya girip çıktığında etrafındaki insanlara hiç bakmaz, dikkat etmezdi. Selam verdiklerinde hiç bakmadan kafasını salları, geçerdi. Aysanat'ın iç dünyasını, nasıl bir insan olduğunu kim bilebilirdi ki? (Acıkanova, 2009: 37–38) (Aktaran Mayramgül Dıykanbayeva)

CANIŞ BAYIŞ DASTANDI

(Kırgızca Metin)

Mıktı cigit koşup ber,
Meni menen kim barat.

Dep Kulançı çeçen sözün bütürdü. Canış baatır abıdan ıraazı bolup;
— “Atam ölsö ölsüp, atamdı körgön ölbösün” degen uşul, Kulançı aksakal men barar elem birook carattın zarıp cakşıláp oñolo albadım. Barganga saga cardamı tiye turgan kişi barsın.

Cigitter, men baramın dep belgüü, cüröktüü azamatıñar bülkünüp çıkpaysıñarbí_ dedi.

— Men baramın Kulançı aksakaldın kızmatına kanday bolso da caraymın dep, Tama tura eki kolun boruna alıp, Canıştan coop surap turdu. Canış carıp cazılıp:
— Silerdin kılçañdabay suranıp baramın degeniñerge karaganda. Bayış ölgön cok, türüüdöy közümö körünüp turat, men cilerden kabar bolso bolboso da ömürümdü uşu cerde ötkörömün. Kaş aman barıp alıp kelgile, dep kol karmaşıp koştoşup cönöttü.

Emki söz Bayıştan başlatat. Bayıştı Sıyadat han baylap alıp cönögön boydon Becin şaarına cattı. Sıyadat handın erkek balası cook, ceti kızı bar. Ceti kızdın kencesi Celgayıp degen kızı eñ akılduu, atası Sıyadatka da necen akıl koşuuçu ele. Başko vezirlerine işenbey ar cılda handıgın tört ay Celkayıpka berüüçü ele. Özü uruşka cönögön ubagında dagı handıgın Celkayıpka berip ketken. Bir cigit ciberdi. “ Sen barıp Celkayıp padişaağa kabar bergin. Aziret handın kaldarının tukumun üzüp, bir batırın türü aliğ keldikde. Ceteribiz menen dar dayardaybız, padişanın cıbu menen

darga tartılsın”- dep Sıyadat cigitti cönöttü. Cigit barıp Celgayıp padişaha uruştan körgönün, Sıyadat handın sözün aytıp turganı:

—Amanbı taksır hanbız,
Adlında altın tagıñız
Atanız salam duba ayttı,
Abalop kulak salıñız,
Aydıñ köl bargan askerden,
Aman keldik canıbız. (Turanlı, 2000:1–2)

CANIŞ-BAYIŞ DESTANI **(Türkiye Türkçesine Aktarma Metin)**

*İyi yiğit gönderin,
Benimle kim gelecek.*

*Diye Kulançı söz ustası sözünü bitirdi. Canış kahraman çok memnun olup;
— “Babam ölürse ölsün, babamı gören ölmesin” diyen bu, Kulaçı bey, ben gidecektim, fakat yaratanın darbesini iyileştiremedim. Gittiğinde sana yardımı dokunacak biri gitsin.*

Yiğitler, ben gideceğim diye güçlü, yürekli delikanlılar fırlayıp çıkmayacakmısınız_ dedi.

— *Ben gideceğim Kulançı Bey’in hizmetine, nasıl olsa da yardımım olur diye Tama ayağa kalkarak iki elini göğsüne koyarak Canış’tan izin istedi. Canış sevinçle:
— Sizin takılmadan izin isteyip gideceğim dediğinize göre Bayış ölmedi, canlı gözüme görünüyor, ben sizden haber olsa da olmasa da ömrümü bu yerde geçireceğim. Elveda, sağ gidip Bayış’ı getiriniz, deyip el sıkışıp vedalaşıp gönderdi.*

Şimdiki söz Bayış’tan başlıyor. Bayış’ı Sıyadat Kağan bağlatıp götürüp Becin şehrine geldi. Sıyadat Kağan’ın erkek çocuğu yok, yedi kızı var. Yedi kızın küçüğü Celkayıp dediği kızı en akıllı babası Sıyadat’a da akıl verirdi. Başka vezirlerine güvenmeyip her sene kağanlığını dört ay Celkayıp’a verirdi. Kendisi savaşa gittiği zaman da kağanlığını Celkayıp’a bırakmıştı. Bir yiğit gönderdi. “Sen gidip Celkayıp padişaha haber ver, Aziret Kağan’ın çocuklarını soyunu tüketip, bir kahramanını canlı alıp geldik de. Gelir gelmez darağacını hazırlayacağız, padişahın izniyle astırsın” deyip Sıyadat yiğidi gönderdi. Yiğit varıp Celkayıp padişaha savaşta gördüklerini, Sıyadat Kağan’ın sözünü söylemişti:

— *Sağ mı bayan kağanımız,
Altımızdaaltın tahtınız
Babanız selam gönderdi,
Dikkatle iyi dinleyiniz,
Aydın göle giden askerden,
Sağ-salim geldi canımız. (Turanlı, 2000:1–2)*

ADABIY MURASTARGA CAÑI KÖZ KARAŞ (Kırgızca Metin)

Kırgız-Türk “Manas” Universiteti, “Isıkköl” cana “ Mukay Elebayev” koomduk fondoru birigip, Kırgız adabiyatının negizdöçülörünün biri bolgon Mukay Elebayevdin 100 cıldığına toluşuna arnalgan “Mukay Elebayev cana aga zamandaş cazuuçuların adabiy murastarına cañıça köz karaş” attuu ilimiy konferentsiya ötkörüştü.

2005-cıldın 2-dekabrında universitetin “Ata-Manas” salonunda uyuşturulgan konferentsiyada rektorubuz Prof. Dr. Karıbek Moldobayev açılış sözün casadı. “Isıkköl” koomduk fondunun başçısı Prof. Dr. Cankoroz Kanimetovdun konferentsiyada süylögön sözündö Kırgızstandın körüntüktüü adabiyatçıları tuuraluu bildirülördü casadı.

II. düynölük soguşta düynödön kaytkan belgilüü cazuuçu Mukay Elebayevdin (1906–1944) esteligi bugün Sankt-Peterburgda tabılğan.

Mukay Elebayev belgilüü bolgondoy zamandap Kırgız adabiyatında algaçkılardan bolup roman cazgan. Avtor bul romanında cana başka çıgarmalarında 20-cüz cıldın birinçi carımındağı kırgızdardın maanilüü okuyaların çağıldırğan. Belgilüü çıgarmaları “Uzak col” (roman), “Akırkı kün”, “Coldo”, “Alıs sapardan”, “Baysal”, “Tört colçu”, “Zarlık”, “Malay Arteli”, “Kıyın kezeñ” (añgame), Tartış (piyesa) cana köptögön ırlar türmögü eseptelinet.

EDEBİ MİRASLARA YENİ BAKIŞ AÇISI

(Türkiye Türkçesine Aktarma Metin)

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Isıkgöl Sosyal Fonu ve Mukay Elebayev Sosyal Vakfı ile ortaklaşa olarak, Kırgız edebiyatının temellerini atan yazar Mukay Elebayev'in doğumunun 100.yıldönümünü anısına “Mukay Elebayev'in ve Onun Çağdaşı Olan Yazarların Edebi Miraslarına Yeni Bakış Açısı” konulu bir konferans düzenlendi.

2 Aralık 2005; Üniversitemiz Ata-Manas Salonu'nda gerçekleşen konferansın açılış konuşmasını Rektör Prof. Dr. Karıbek Moldobayev yaptı. Isıkgöl Sosyal Vakfı Başkanı Prof. Dr. Cankoroz Kanimetov'un da bir konuşma yaptığı konferansta Kırgızistan'ın önemli edebiyatçıları çeşitli tebliğler sundular.

II. Dünya Savaşı'nda; hayatını kaybeden ünlü Kırgız yazar Mukay Elebayev'in (1906–1944) mezarı, bugün, St. Petersburg'da bulunmaktadır.

Mukay Elebayev, Çağdaş Kırgız Edebiyatının ilk romanını kaleme almıştır. Gerek bu romanında gerekse diğer hikâye ve uzun hikâyelerinde 20. yüzyılın ilk yarısındaki Kırgız yaşayışından önemli kesitler sunmaktadır. Belli başlı eserleri şunlardır: Uzak Yol (roman), Fırtınalı Gün, Son Bir Gün, Yolda, Uzaktaki Dağdan, Karşılaşma, Baysal, Dört Yolcu (hikâye), Zarlık, Malay Arteli, Zor Zamanlar (uzun

hikâye), Tartış (piyes) ve birçok şiiri bulunmaktadır. (Kırgızistan-Türk Manas Üniversitesi, Haber bülteni, 2006: 2-4)

BASİT TANIŞMA SÖZLERİ

TÜRKÇE

Merhaba!
Merhabanın karşılığı
Selam!
Nasılsınız?
İyiyim.
Siz nasılsınız?
Çok iyiyim.
Okulun nasıl?
Sağlığın nasıl?
Ailen nasıl?
Anneniz nasıl?(iyi mi?)
Fena değil.
Kardeşleriniz var mı?
Bir erkek kardeşim var.
Bir kız kardeşim var.
Kardeşim yok.
Bu oğlumdur!
Bu kızımdır!
Tanışalım!
Adın ne?
Benim adım Murat.
Seninle tanıştığıma memnun oldum.

Ben de
Affedersiniz!
Teşekkür ederim!
Tamam!
Bir şey değil!
Rica ederim!
Tebrikler!(kutlarım)
Kaç yaşındasınız?
20 yaşındayım.
Nerede oturuyorsunuz?(yaşıyorsunuz?)
Samsun'da oturuyorum.(yaşıyorum)
Ne iş yapıyorsunuz?
Öğrenciyim(üniversite için)
Avukatım.
Kırgızca biliyor musun?
Evet, biliyorum.

KIRGIZCA

Salamatsızbi!
Salamatçılık.
Salam!
Kandaysız?
Cakşımın.
Özüñüz kaydaysız?
Abdan cakşı.
Senin okuularıñ kaday?
Senin den-sooluguñ kaday?
Senin üy-bülöñ kaday?
Apañız cakşıbi?
Caman emes.
Bir tuugandarıñız barbı?
Bir inim bar.
Bir karındaşım bar.
Bir tuuganıñm çok.
Bul uulum!
Bul kızım!
Tanışıp alalı!
Senin atıñ emne?
Menin atım Murat.
Seni menen taanışkanıma öto kursant boldum.
Men da.
Keçiresiz!
Rahmat!
Makul!
Eç nerse emes!
Eç nerse emes!
Kuttuktaym!
Kañça çaştasız?
20 (cıyırma) çaştamın.
Kayda çaşaysız?
Samsunda çaşaymın.
Emne iş kılasız?
Studentmin.
Advokatmın.
Kırgızça bilesizbi?
Ooba, bilem(in)